

1. wihl.

Siind 10 kop.

2275

Gaste Lõbu.

B. Topeluse

toetuse

Soome keelele

toetu jäänud

M. Lipp,

Nõo õpetaja

Tallinnas, 1891.

R. Bulch'i
toomarianduse taluga
trükitud.

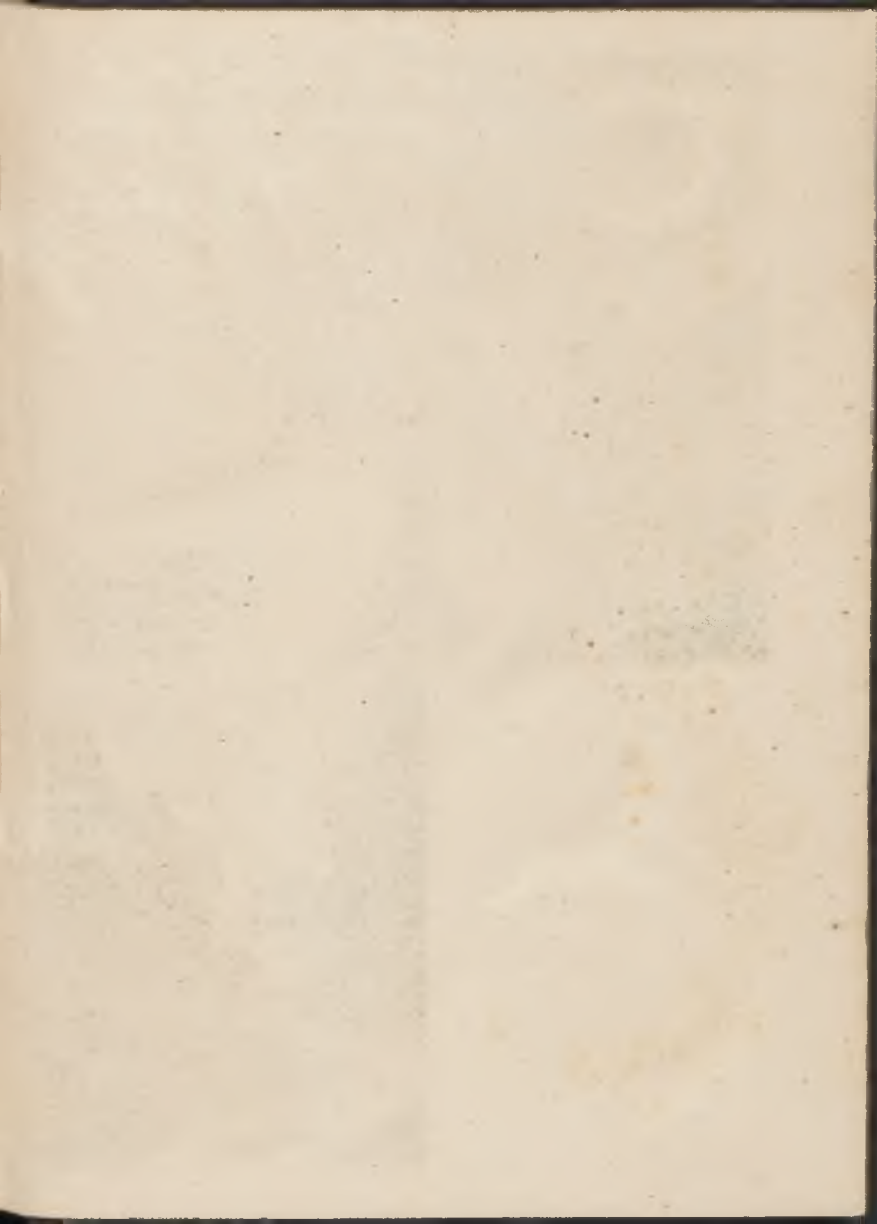
GESELLSCHAFT

in Dorpat.

Ac: 9613.

Lie die Bekkloff 12
gedachten n. d. G. p. m.
H. p. m. Ch. L.

2273

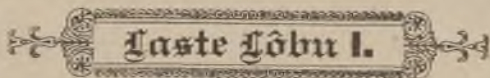

Ülesse!

Ena hõlmast hellatene
Ruttas ilma rändama,
Uga lohe kullatene
Pibi seisma jõunta.

„Sülle, jälle!“ wäite taewas.
„Wäsin'd olen, aidale!“
Ingel hüüdu kuulis taewast,
Wiis ta otse ülesse.

Suunto jätele M. L.

Mefanut

ja

Mõnda Muid.

Ac: 9613.

3. Topeliuse kirjade järele Soome keelest kokku seadnud

M. Tipp,

Nõo õpetaja.

Gallinnas.

R. Busch'i raamatukaupluse kulusga trükitud.

1891.

Дозволено цензурою: — Дерптъ, 30 Октября 1891 г.

2273

G e s s ö n a.

Soomme kuulsa kirjamehe ja kaswataja lastekirjandusest astub siin üks wihukene kui uus külaline Gesti perekonna ette. Tema jääb nimelt meie lastetoa ette seisatama, teretab arglikult ja hüüab: Vaste mind sisse, wõtke mind lahkestest wasta!

Et see sugune külaline nii otsekohe meie noore soo sekka astub, seda ei ole wist enam tarwis pitteda põhjendada. On see ju tutaw asi, kui puuduline meie lastekirjandus on. Küll oleks selle juures see wististe suur õnn, kui korraga meie eneste keskel mõni juur lastekaswataja ülesastuks, kes kõik Kalewi warandused meie kodu pinnalt üles kaaluks, meie laste kasuks elama ja sulama paneks. Aga kas tohime selle pääle ootma jääda? Eks ei saaks see sugune ootmine üksi uut kahju tooma? On ju meie aeg liig wähe sugulik, suuri waimusid sünnitama. Sellepärast wõtame tänuga wasta, mis meie Soome wendade juures Kalewala wäljadel juba walmistatud on. Pakume neid kuldjäd waimuteri, mida nimelt J. Topelius sääl on külwanud,

ka oma lastele. See wili pole pääle selle ka meile mitte wõfi wõeras, waid mitmetpidi omane.

Aga mis magu on siis selle külaleiwal, mida meie Soome filla kaudu ka oma lastele tahame pakkuda? Iga lehekülg ka eesolewas raamatufeses näitab meile seda selgeste.

Tolmusest koolitoast wiib Topelius oma noori sõpru wärste hallika mee juurde, et nad ennast jahutaksiwad. Kooli waewa järele pakub tema neile lõbu ja meele jahutust. Koolis õpitud teadus peab laste jäädawaks südame waraks saama. Seega ei ole Topelius mitte koolmeistri wastane, waid tema abiline. Tema nõuab: olgu päämurdmise ja meeleharjutuse kõrwal see üksi puhas paleduse õht, mida laps sissehingab. Kooli raskest ülesanded saawad wara noortele rändajatele elu eeswaluks. Selle wasta püüab nüüd kuulus lastesõber oma silmaterasid luule tiimul tõe ja wabaduse, õnnistuse ja õnne wäljadele saata. Mure tormi eest püüab tema neid sinna juhtida, kus nad südamlikku nalja ja ilmasüüta naeru wõiwad õppida.

Aga wiigu luule lend noort lugijat ka kaugele, kõik sünnib üksi selle tarwis, et isamaa seda suuremas ilus peab hiiulgama, et kallid kodumaa seda kaunimas ehtes peab kumama. Kodu pinnal peab noor rändaja seisatama ja tunnistama:

„Seia wanemate maale tahan mina jääda. Nende usust ja kombest, nende meelest ja keelest tahan mina kinni pidada. Kui ustaw ristiinimene tahan mina oma kodumaad teenida!“

Nõnda püüab Topelius isamaa armastust ristiustu wal-

guses figitada. Ewangeliumi küünal põlegu selle laual, kes tõisi tahab kaswatada — see on tema kaswatusteaduse esimene nõudmine.

Ja kui palju talt korda on läinud ta enese lastekirjanduses seda nõudmist täita, kuuleme selle kohta, mis üks tähtis Rootsi kirjanik tema lastekirjandusest „Näsning för barn“, „Rugemisia lastele“ Soome keelses väljaandes, mille wiimse järele ka järgmised lõbujutud on kokku seatud, on üelnud:

„Jga uus laste hulk, kes lastetuba täidab ja koolimajasse ruttab, kaswab Topeliuse kirjade läbi lugijateks ja wäsimata jutustajateks. Ja enne ei taha tema sest lapsetarkusest ja süütamusest lahkuda, kui nad sügawamasse südamesse on tunginud ja sääl ühes tõiste paledustega mälestuse hallikateks muunduwad, selle kaldale hää meelega rutatakse maailma käreast ja kisaft, et tema tolmü maha pühkida. Topeliuse „Rugemised lastele“ saawad kaua noorte põlwede hommiku unenäud olema, mis neile kostawad nagu esimese lõukese laulud soojal elu kewadel. . . . Pääle selle on nad nii puhtad, nii kristlikud, et tema neid filmnähtawalt lastele kirjutanud on, kuna temal ifka meeles seisib, et niisuguste päralt taewa riik on.“

Astugu siis Topeliuse lastejutud igal pool rohkestes ka Gesti perekondade keskele! Saagu ka wanad uueste lasteks seda haruldast ja imelikku waimuwara maitstes! Aga saagu nimelt tõeks, mis auuwäärt kirjanik minule on wastanud, kui ma tema käest luba palusin, tema kirju Gesti keelde toimetada.

„Minul saaks suur rõõm olema, kui mina ka armaste Eesti wendade laste wasta rääkida wõiksin,“ nii käis jõna jõnalt kuulsa kirjamehe lahke wastus.

Wõtku aga ka lõppeks mu südamlitku tänu wastu herra E. Bornhöhe, kes oma üpris ilusate joonistustega raamatutest on taunistada aidanud.

Nõo kirikumõisas, Heinaluul 1891.

A. Lipp.

Mis laps peab armastama?

Laps, enam kui hend armasta
Sa kodu isa emaga,
Weel enam kallist isamaad,
Kuid üle kõige Jumalat!

Ka enam digust, wagadust
Ja puhtust, hinge ilusust,
Kui ilma kulda, hõbedat
Ja tema rõõmu karikat!

Ka enam tööd ja usinust,
Kui ferget meelt ja edewust,
Ja priiust majas madalas
Kui kõrgust orja ahelas.

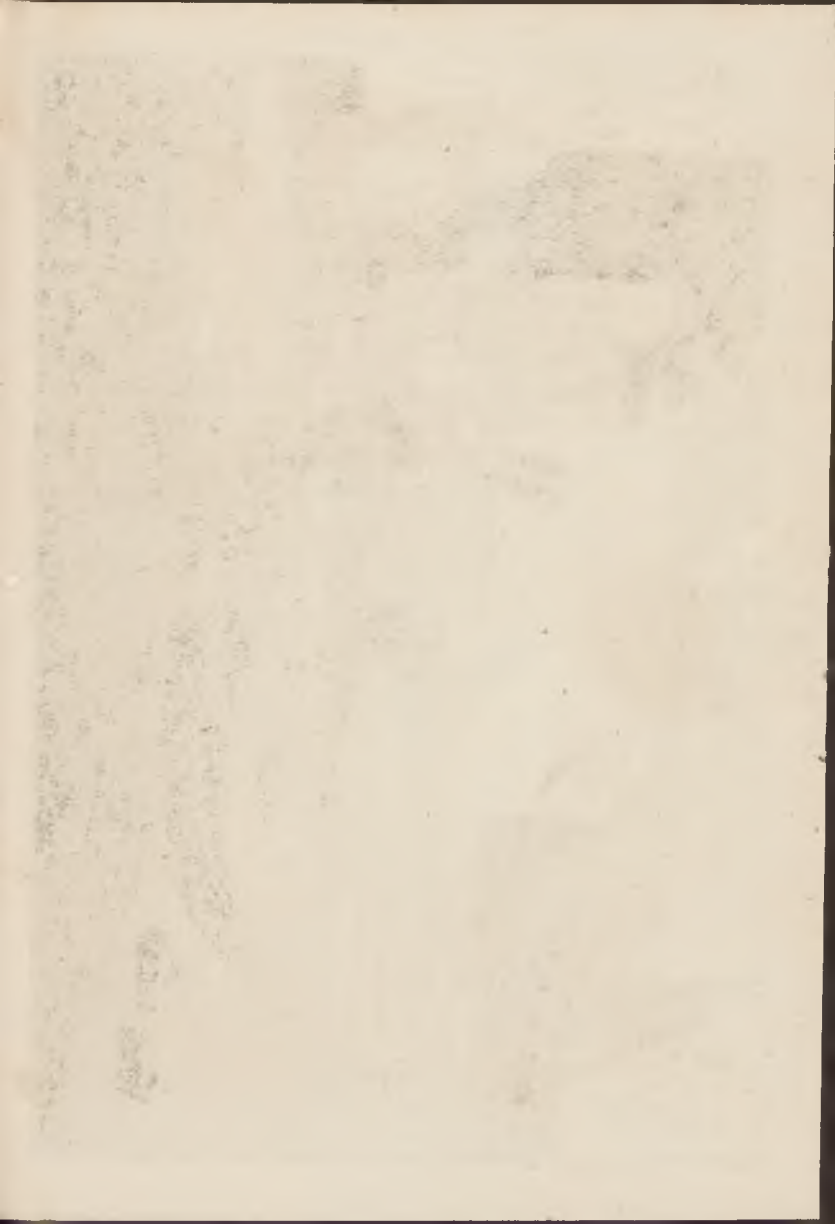
Kui seda enam armastad,
Kui ilma ilu kaduwat,
Sull olgu, laps, su waesuses
Su Jumal ikka silma ees!

Sest laps, sa oled wäetike,
Nii puündulik ja patune,

Su jõud on väike foguni,
Sull pole tarkust ühtegi!

Sest palu Jumal' Issa käest
Sa abi tema armu wäest,
Kui tema ise juhatab,
Ka nõdrem jõudu, rammu saab.

Kui südames sull õige arm,
Saab wägewaks su wäeti põrm,
Nii kõlbab inimestel' sa
Ja pärid ükskord taewa ka!

Refanut

Re f a n n t.

Paem „Eootus“ oli sadama silla külge finnitatud; poisie parw oli luba saanud tema kõisi mööda üles ja alla ronida. Mõned oliwad julgenud funni masti-formini minna; kats oliwad weel kõrgemalegi saanud, senni kui wäiksest masti-formini ja ühel oli see kindel nõu üksteise ommeti eluajal katsuda, kuis see ta oleks, suure purjepalgi*) pääl ratsutada. Pühapäewa õhtu oli praegu täies. Kõie Matt istus antru ahelate pääl laewa eeslael ja olit praegu oma lauluraamatu, mida ta lugenud, täest ära pannud ja hakkas waatama, mis poisid teewad. Kõie Matt oli wana pigikuub, päris tuule tormi täies mustaks läinud meremees, kes kõigesugused tuuled oli äratatsunud ja kõigesugustel wetel oli purjetanud, sest saadit, kui ta aeru jõudis tõsta. Rõõmus ja lustikas mees ta oli, see wana auus Kõie-Matt. Tema ostas mõnda lõbust lugu jutustada ja pani ta omalt poolt mõne naljanatuse juurde, nii et õige mõõt juba üle hakkas jooksuma. Aga seda'p ta mõni kuulja kõige enam armastab. Poisid armastawad Kõie Mattu; ja tema oli ka nende wasta

*) Ümmargune palk, mille küljes puri ripub.

lõbus wanale ja ostas neile mõnda juttu puhuda, enam kui teegi muu, kui see mõni lord ka just nii sündis, nagu talle lord noll laswanud oli.

Rõie Matt pani lauluraamatu ära, waatas mastkormi poole ja hüüdis: „Hoi, poisid, sää! lõites!“ „Hoi,“ wastasivad poisid, kes ilka kõrgemale olivad jõudnud.

„Gooda fina oma täte pääle enam, kui jalgade pääle, fina sää! masti ladwas, muidu libised sa alla kui warese poeg!“ kinnitas Rõie-Matt isalikku nõuu andes.

„Küllap wiist,“ hüüdis kõige kõrgemale jõudnud tuisupää, ilka kõrgemale purjepalli mööda nihutades.

Rõie-Matt mudises midagi loerakutsikatest, kes lastipojad tahtsivad olla; aga ei pannud ka edaspidi seda poiste tempu enam suureste tähele. Siiski jäi ta oma toha pääle ja waatas aegajalt sinna poole, kuna ju tema läes lord oli laewa lae pääl wahina seissta. Pea wäsiswad ka poisid oma ronimisest ära. Üks mastil ronija pois pühtis higi otša eest ja pidas „Rootust“ üsna suureks laewaks, mille purjepalgi tipule ronimine aga ommeti sugugi suur asi ei olemat olnud.“

„Ja jah,“ ütles Rõie-Matt wahepidamata. „Küll ta ilka on. Rootus on suur iaew. Aga oleksite teie weel näinud Refanuti!“

„Mis see on, see Refanut?“ küsiswad poisid. „Jutusta meile, Matt.“

„Noh, seda teab ommeti iga tarjapois, kes lord oma

kalawenega puuastjaid Taanimaale on wiinud. Ega siis ka teie ommeti nii rumalad ei wõi olla?"

Aga poisist ei olnud keegi ial temast midagi kuulnud kõneldawat ühegi kolme looduse riigi seas; Matt pidi siis kõikide soowi pääle jutustama.

Kõie-Matt pani nüüd oma hamba pääle uue tüki tubakat, filitas oma habet, waatas telmitalt poiste otsa ja algas:

„Kas teist keegi on Torneos käinud?"

„Ei," wastasiwad poisid.

„Noh, jälle sama lugu. Torneo on linn nii kaugel Põhjamaal, et kui saäl wõrkusid ööse wälja panna, siis wõib nendega ka päikest Jaani ajal finni püüda. Sääb nii suuri lõhe-kalafid, et neil filmad on nagu täis luu. Veel natuke enam põhja pool on kõrge Nawasaksa mägi, tuhuh inimesi sadade penikoormate tagant rändab, et oma tella päewa järele kellu 12 ööse seada ja wareselalgu mäekülje sisse kaapida."

„Wõi nii," ütlesiwad poisid.

Aga, armas Gesti laps, enne kui meie Kõie-Mattu oma päris juttu laseme alata, lähme ilma temata ise waimus Nawasaksa mäele. Wiimati ei wõi meie tema juttu ilma oma nägemata tõeks tunnistada. Ous ju oma film ikka tuninga.

Lähme üle Soome lahe Soomemaale. Rändame säält põhja poole. Reisisime suwel, sest suwe aeg on reisimiseks kõige armsam. Ja mis meie peame lõhe ütlemä nimelt Soome ööst?

Mida enam meie põhja poole jõuame, seda heledam ja walgem on suwine öö. Juba tsest Soome maal wõib tsestöö ajal tsegereste lugeda. Rust see tuteb, seda lase enesele koolmeistrit koolitoas weel lähemalt ära seletada. Jõuame siis weel Põhja-Soome maale ja Torneo jõe kaudu Alwasaksa mäele, siis awab Jaaniajasel suwe ööl meie filmade ees tõeste järgmine looduseime:

Shtupäite läib kuninglikul kaarel oma teed ja waub aegamööda otse põhjas kunni taewa ääreni. Aga siis ei wau tema enam alla poole. Tema ei lähe sugugi looja. Ta näib seisatawat ja omast pittkast tsest puhkawat. Ta on weripunane. Ta on oma heleduse kautanud. Ta näib kustumas olewat. Wainne on mets ja maa, mägi ja org. Loodus näib püha palwetundi pidawat. Ta on äraarmamata pühalik ja ilus. Noosi puna kuldab mäed ja orud, puude ladwad ja wälkiwa wee. Siis hakkab aga taewa äärt mööda see punane määratu kera jälle edasi weerima. Aga mööda ja rasteeste liigub tema esmalt, aga siiski ülipühaliselt sammub ta punetawal taewa rannal, mis nagu sädemid wäljapuisatab. Öö on wõidetud. See ei jõudnud walguse suurt walitsejat oma kõi difuga mitte sõduda. Tema tõuseb jälle kui kuningas taewa wõlwi. Ühtlasi algab metsas ja maal lindude laul. Tema tahab ühes hommikuse päiksega kuulutada, kui suur ja wägem meie Looja on.

Seda looduse imet kätwad sellepärast tõeste tu-

handed Jaaniajal vaatamas. Aga häda neile, kui päike oma valge peaks pilwe linikuga finni katma. Siis ei näe nemad muud kui nii palju, mis ta meie pilwefel hommitul ehk õhtul näeme. Neile ei jää siis muud üle, kui üksi oma nime kiwi sisse raiuda, igaweseks mälestuseks, et ta nemad Awasaksal on käinud.

Kulla laps, kas ta fina ei tahaks lord seda imet näha, kus päike enam looja ei lähe? Ei taha Awasaksa auustama minna?

Noh wististe, aga et see meil mõlematel saab wõimata olema, siis kuuleme üksi seda juttu, mida Rõie-Matt Awasaksa auuks „Pootuse“ laewa pääl on jutustanud. See jutt käis aga nii:

„Torneo linnas elas mõne aasta eest rikas kaupmees, herra Peeter. Tema oli nii rikas, nii põhjatu rikas, et tal katiskümmend laewa mere pääl oliwad. Ja kui kuningas Torneosse tuli suwise festöö päewa vaatama, siis ehitas talle herra Peeter klaaskambri jõe, kus ta lõhe-kalade ujumist wõis tähele panna.

Aga millal inimesel küllalt saab; nii oli ta herra Peetriga lugu, kellel juba nii palju rikkust oli; aga tema mõtles, kuis ta weel tõise wõrra nii rikkaks wõis saada. Nimelt oli tema nõuaks wõtnud, terwet Awasaksa-mäge ärakullata, kuna see ju nii tähtis oli. Sest siis pidi see üleilma kuulsaks saama, et seda on herra Peeter teinud. Selle tarmis kutsus tema Lapimaalt kuulsa targa ja küsis tema

täest, mill kumbel tema lühikese aja sees nii palju tulda saaks, kui temal tarvis on. Tark mõtles asja seitse aastat järele, ka teiste Lapimaa tarkade täest nõuu küsides, ja ütles viimaks:

„Ehita Refanut!“

„Mis see on?“ küsis herra Peeter, sest tema ei olnud sugugi teist targem, teie haljasnotad, ehk ta küll nii rikas oli.

„Jah,“ ütles tark, „Refanut on imelaew, mille farnast terwes maailmas ei enam ole. Sinna mahub enam kaupa sisse, kui saja muu laewa sisse ja vähem kui kolmes aastas saab tema nii palju tulda tokku, kui Lapimaal kiwa on.“

„Ohoh,“ ütlesivad poisid.

„Jah, üsna nii ütles ka herra Peetergi. Ohoh, ütles tema. Kust ilmast mina ehitustarwitusi ja ehitusmeistrid seesuguse laewa tarvis saaksin?“

„Küll mina selle eest muret kannan,“ ütles tark.

„Mina ehitan kõik walmis ja ei taha sinu täest muud midagi, kui sinu tütre Pääwapaiste enesele naeseks.“

Herra Peeter jäi asja üle wähe järele mõtlema, sest tark oli sada aastat wana ja neiu Pääwapaiste ei olnud veel kahtekümmendki saanud. Aga kui ta selle pääle mõtles, kuus Awasaksa kuldriides helgib, siis mõitis see imelootus täieste teda enese poole. Tema leppis targa kaubaga tokku, üksi selle tingimiseega, et pulmad siis tuliwad pidada, kui Refanut oma esimese reisi päält tagasi tuleb.

Nüüd hakkas tart ehitama. Kuusamo tund-
ritel (hoodel) on mändu, mis peaaegu weeputusest
saadik kaswanud. Sinna saadeti kõik Papi-maa tar-
gad raiuma ja wedama. Karud pandi ree ette ja
need wedasivad ehitusepuud mere randa. Siis
tehti ehituse koda, nii suur ja kõrge kui mäerügas,
ja nii ehitati Refanut. Kui see wiimaks wette lasti,
kohas mere wesi üle ääre wälja, mere põhi läks
lõhki, laene lastutas tunni Dulu järwest saadik, mis
nii kaugel on, kui Tallinnast Narwa linna ja pani
seisma kõik Kemi jõe kosed, mille suu Torneost jälle
peaaegu nii kaugel on, kui Baltistka linn Tallinnast.

Kui Refanut siis wee pääl ujus, oli tema pära
Torneos, aga lipp laewa ninal lehwis Waasa kohal.
See on: oleks sina tahtnud laewa pärast lage mööda
ninani kõndida, sina oleksid just nii sama palju pida-
nud sammusid tegema, kui sull tarwis läheks, kui sa
hakkaksid Tallinnast Peeterburishe minema. Selle-
pärast pole see ka ime, et laewa teraw nina ühe
käänutse pääl kõik Hämemaa metsad maha murdis.
Päewal oli kolm masti, aga nende wahel oli nii
pikk, et waresel terwe päew äraläks, kui ta ühe otsast
tahtis teise otsa lennata. Ja need mastid olivad
nii pikkad, et kui waite laewapois ülessaadeti mast-
korni purjet kinni siduma, siis oli tema wana hall-
pää, kui ta alla jõudis. Päewameesteks waliti
10,000 kõigetugewamat meremest ja kui igamees
poole pangi hernid ja suure kausi pudru päewal ära
sõi, siis wõib seda igamees sõrmede pääl äralugeda,
kui palju siis hernid ja pudru aastal ära kulub.⁴

Poišid naeršiwad ja hakkasiwad sõrmede pään lugema.

„Iga pöörattas oli söömapiis ja iga masti-
kormis oli seltsimaja. Antru ahelaist ei maffa ko-
neledagi; iga rõngast tõstma läšiwad katsteistkü-
mend meest tarwis. Kõied oliwad paksemad kui
mina. . . .“

„Noh, küll nad aga paksud oliwad,“ ütlesiwad
poišid.

„Ja . . . no jah, kõige paham lugu oli see, kui lae-
wa taheti kända ja purjet tuule järele seada, siis pidi
ratsamees kolm nädalat sõitma, esmalt pitti laewa
ja siis risti laewa edasi tagasi ja terwest kurgust
hüüdma, mis ta aga wähe jõudis: hei poišid, pöör-
gem!“

„Siis pidi jään laewalael jaamu ja õomajastki
olema!“ ütles üks pois.

„Noh muidugi! Mõits neid ei olnud! Aga mis
tõeste raske oli, see oli — et osawat kapteni leida
feesugusele suurele laewale. Kõigis kirjutes kuul-
tati: et kes 18 penikoorma päält ei näinud, kui
palju Torneo raeoja kell oli ja kes kõnetoruga
mitte kõwemine ei jõudnud hüüda, kui 10 kotte ko-
hawad, kell ei olnud tarwis kapteni kohta otsima
tulla. Siis tuligi koha soowijaid, hommitust ja õh-
tust, kangelasi, kell silmad oliwad kui ninasarmel, ja
kantori meistrid, kes kõwemine jõudsiwad hüüda, kui
terme kirjurahwas, aga keegi neist ei jõudnud koha-
andja soowimist täita. Wiimaks tuli üks wäike mees

ühelt wäitfist linnast — Eihula oli see wist — mees oli kuus kortlit pitt (kui kortel neljas jagu küünrast on, mitu küünart ta siis oli?) jah, kuus kortlit, wõi oli ta ka faks tolli seitsmendat kortlit weel juurde, feda mina selgeste enam ei mäleta. . . .“

„Noh, kolm tolli pääle,“ diendasiwad poisid.

„Ugu ka pääle, kuus ja pool kortlit oli ta pitt, paljaspää, kõwerjalg, ja nii edasi.

See mees tõusis Vimminga kiriku trepi pääle, mis 18 penikoormat Torneost kaugel on, ja waatas otse põhja. „Dotte wähe,“ ütles mees, „mina ei näe koguniste selgeste, 12 penikoormat minust kaugel lendab just minu ja tornikella wahel 68 hani, 31 walget ja 37 halli. Noh, nüüd on nemad juba ära; kell on 21 minutit 14 sekundit kümnest puudus; aga on ka need hooletumad raesaksad, kuna nemad mitte hämmelga wõrkuüd kella numbrilaualt ei lase ärafasida. Praegu surisewad säääl 2 hõrilaft, 11 kärbest ja 39 hämmelgat, kellest 14 pitka ja 25 lühikese säärega on.“

Kohe saadeti mees ratsa Torneosse selgust saama, kuis lugu oli ja kōit muu nähti õige olewat, üksi nii palju oli tõfisti, et pitka sääртега hämmelgaid 15 oli, aga selle 15-ma jalad oliwad tunni näitaja warjus olnud. Wäike mees wiidi siis Ammatose juurde Rajani linna ligidal ja säält hüüdis tema Dulu linna — jälle nagu peaks teegi Marwast Peeterburisse hüüdma — tema hüüdis: „Tooge mulle suuremaid lõhekalasid, kui neid siin saadakse!“

Tema hüüust wärisewad kaldad. 120 wenet olidwad Dulu jõe kostede juures ammetis. . . .

Eisame seia omalt poolt kui tõstist tõtt wahela: Soome jõed pole mitte nii tasased, kui meie omad, nemad käiwad taljudest üle ja langewad mitmes kohas walges wahus ärkiste alla. Sääal on suured wetesulud alla- ja ülespoole neid kosti ehitatud. Wägewate wesiwärawate abil lastakse sääal ka sügawamas kohas wesi tõusta ja langeda. Ja sell korral lastakse siis ka laewu üles ja alla. Nende kosefulgude abil käiwad siis ka laewad edasi ja tagasi. Nõnda on inimeste mõistus sinna tee rajanud, kus looduse wäed üksi nagu surmahaua on walmistanud. Soome wennad on siin palju mehetööd teinud, et neid tatistusi ärawõita, mida nemad oma põhjase kodu pinna püäl eesleidewad. — Aga olgu sest küll. Kunleme jälle, mis Kõie-Matt edasi jutustas:

„Rahwa hull, mis Dulu jõe kostede juures oma wenedega ammetis oli, waatas wäitse mehe hüüdu kuuldes üles ja üts ütles tõisele:

„Kas Lapimaal Kõu müristab?“

Nõnda wõeti siis Pihula wäike mees Refanuti kapteniks ja temale lubati kuuls toober hõbedat palka. Ja see oli ju ka wäike asi, kuna tema toobri täie kulda lubas asemele tuua. Wõeti nõuiks, et laew Maailmamere saartele tõrwa pidi wiima, lõhekalasid ja messimarja sahwiti ja tooma pidi tema kulda ja palju muid haruldasi wõderamaa asju.

Refanut lautas purjed wälja. Oli sääal küll

koha ja kaha ja purjete pautumist. Tuule hoog tuli tatistufets. Laemalipud peksivad pilwi. Mere loomad, lõhest ja lestast kunni kiisani ja kiluni, armastivad mää wette sadanud olewat ja põgenesiwad kohkudes mererohu metsadesse. Herra Beeter ja tark seiswad kaldal ja hõderusiwad läsi. Nii rõõmsad ja rahul oliwad nemad. Üks neist mõiles Aawasaksa kuldriide, tõine neuu Päewapaisste pääle. Aga neuu Päewapaisste nuttis omad mustiksilmad punasete kui wabarnad, selle targa pärast. Tema teadis, et tark selle laewa nii oli ärateinud, et õhust, tulest ega weest temale midagi wiga ei wõinud sündida. Sellepärast oli see kindel, et ta omal ajal tagasi tuleb ja siis pidi tema waene targale naesets minema.

Jah, see tark oli lawal ja osaw kõigis kunstides. Tema armas, et ta laewal nüüd midagi wiga ei ole, kui õht, tuli ega wesi Refanutile midagi teha ei wõinud. Aga tema oli neljandama elemendi ehk algolu, maa, koguniste ära unustanud. Ja ehk küll tark lawal ja osaw oli, aga tema ei olnud ommeti ial mere pääl sõitnud, ja mis kõik see maa tarkus aitab, kui sa ialgi soolast wett ei ele maitse nud. Kas ei ole rumalus, seesugune maarott olla?

„Muidugi rumalus,“ kiitsiwad poisid.

Tark mõtles: See laew purjutab wee pääl, tormi, tule ega laenete hädasse ei wõi tema saada ja ega ta ommeti kindlale maale sõitma ei lähe. Nii loulikalt need maarotid mõtlewad. Kui see tark minu täest oleks küsinud, siis oleksin mina temale ütelnud:

Kulla tark — sest auutundlik ja kumbelik peab ju igamees olema — kulla kunstimeister, ehk mis ta oled, nii mina oleksin ütelnud, see on ju tõit tühi lori. See parem oma laew kindlaks sala weetaljude, salafiwide ja liiwarüngaste wast, mis weepõhjas laewast äkki kinni hakkawad, need on tema kõige kardetawamad waenlased; sest õhu, tule ja weega saab iga tubli meremees ka ilma muu abita isegi walmis. Aga et ta minu käest ega tellegi muu mõislikku mehe käest nõuu ei küsinud, siis läks lugu, nagu ta nüüd läks."

"Noh, kuidas ta siis läks?" küsiswad poisid ja Rõie-Matt pani uut tubalat hamba pääle.

"Talistusi oli siin esiotfasi saadik kohe. Hää põhjatuul puhus. Rahwas laewa pära pääl nägi, kuidas Torneo naesed ninarätikuid lehwitawad, ja laewa nina kündis juba mere kitsamat kohta Rootsi- ja Soomemaa wahel (waata, lugija, kaarti pääl järele, kus see on!) Aga siin oli wesi madal ja Refanuti alus pall puutus merepõhja kinni. Kohe kästis kapten laewa ratsuslasti merde wisata. (Laewa ratsuslast ehk koorm, armas kuwamaa laps, on tiwid ja muud raskeid asjad, mida laewa wdetakse, kui tema tühi on ehk tema tauba koorem wälge, et laew parajasse sügawusse wauks ja mitte liig kõrgele tuule ja tormi kätte ei jääks.) Kapteni käsu pääle lendas nüüd kästjalg oma ratsuga tuhat nelja mööda laewa lage ja nii palju mulda ja tiwa wisati wälja, et neist suur, ilus saarestik sündis, mida nüüdli weel Mitusaarteks hüüdatakse. Kas teie olete sääl käinud?"

„Mida oleksime meie sääl täinud, Matt?“

„Noh, jälle sama lugu. Ja et sääl äkilise rutuga ka logemata sada tuhat purki maarane ehk mesimarja sahwiti mullaga ühes wiisati, siis laswawad tänapäewalgi weel kõige ilusamad mesimarjad just Mitusaartel.“

„Ohoh,“ ütlesiwad poisid.

„Ohoh,“ ütled ka sina, armas laps, kes sa wististe ka mitte Mitusaartel pole täinud ja ka mesimarja mitte maitsnud pole. Sina küsid: misjugune see mesimari siis on? Küla onu wastab, enne kui ta Kõie-Matule sõna annab: Mesimari on meie wabarna onupoeg ja lähem sugulane. Nii samuti peab tema sõbrust Gestimaa ja Saaremaa wääne- ehk põldmarjaga, *Rubus caesius* suurtest tarkadest nimetatud. Mesimarja nimetawad Soome wennad weel maarame ehk maamuurame mari. Et ta wististe magus maitsta on, seda ütleb meie tema nimi mesimari. Kui aga tema suurte tarkade suhu juhtub, siis ütlemad nemad: küll on hüwa! See on ju *Rubus arcticus*. Ja kui sa Soome kaljuwalla raudteed mööda sõidaksid, siis sa jaamadelt näeksid, kuis säälsed Matsid ja Jütsid just mesimarju oma kase-tohu-tarpides müüa pakuwad. Neilt on siis ka just suured Peeterburi sajad maitsta saanud, misjugune talis as mesimari ehk maamuurame on. Nüüd läheb sellepärast iga aasta Soomemaalt ehk niisama palju marja purktsid meie päälinna, kui Refanutiist merde wiisati; ehk on neid ka wäha wähem, kes neid

on lugenud? Nende korjamisega teenivad Soome lapsed mitmedki ise oma aasta leib — ja kas leib, mida sa ise oma auusa tööga oled teeninud, pole magus! Ta on veel magusam, kui mesimari ise, sest sellest üffi ei saa kellegi kõht täis. Aga kallid asi see maamuurame mari ommeti on. Ja see pole mitte ilmaaegu, et Peeterburi pereproua, kui ta tema sahwiti oma wõerastele koogi kõrwa annab, uhkeste oma rinda tergitab ja ütleb: „Noh, kas teie ei tunne, mis see on? See on ju мамыра!“ Aga olgu sest, Kõie-Matt saab juba kurjaks, laseme teda jälle jutustada:

„Mefanut päähks wiimati suure waewaga merekurgust ehk kitsusest wälja, ja siis oli sügawamat wett Läänemeres. Ja küll lastusiwad siin suured laened suure tormi pärast. Kott oli just keedukojas pudrupada segamas, kui suur laene laewast üle läis, mis ühe parra purjuwene enesega ühes tõi ja mis siis just keset pudrupada kukkus.

„Oh neid Saarlasi küll,“ tiljatas kott, sest see juhtumine oli just õhtu pool Saaremaad sündinud, „ehitawad enesele merekaldal herne koortest wened ja saadawad nad seia meie pudrupada sollima.“

Juba oleks tarwis läinud Läänemereft wälja-pöörda Wäina ja Kattegati laudu. Sõnumewiija ratsutas tuhat nelja ja hüüdis: „Tüür waitse wee poole!“ Ja seiks oli ka ruttu. Enne kui sõnumetooja nina-sill-purje juurde sai, oli pääpurje juba walmis läändud, ja et tuul tubliste läis, oleks pea-

aegu otseteel Taani päälinna, Kopenhageni pääle, tormatud. See oli weel suur õnn, et selle juures ninavalk üksi paar kiriku torni möödaminnes ümber wiistas; laew pööris ja lastis otseteel pahemale poole Wäina. Kui laewanina juba Wäinas oli ja pära weel kaugel Läänemeres, hüüdis kapten rõõmu pärast „hurraa!“ Ja nii samuti hüüdis ka terve laewa rahwas, aga just nende tšendamise ajal hakkas laew finni ja seisis nagu kinniilutud. Ja see ei olnud ka sugugi ime, sest kui lähemalt järele waadati, oli Refanut laiem, kui terve merewäin ja seisis nüüd liikumata finni Taanimaa ja Rootsimaa lõunepoolse maakonna Skoone wahel, nii linni, nagu pörsas, kes oma pää kahe laua wahele on ajanud ja säält enam edasi ega tagasi ei pääse.“

„Aga oli see ka timbatus,“ ütlesiwad poisid.

„Jah, säält see Refanut nüüd seisis. Kõwast raksatamisest oliwad kapten ja kõik laewamehed istutule kukkunud. Ja sellega see hurraa korraga lõppis. Aga mehed hakkasiwad ka kohe jälle tööle, et laewa lahti saada. Tuul ja laened tõukasiwad tagant, aga Refanut seisis paigal, Skoone ja Taani maa wahel. Ta ei liikunud sammu. Kapten ja mehed tegiwad ilmaaegu tööd, kinni nad puruwaänud oliwad, kolm päewa ja kolm ööd. Ja nii samuti oli see ilmaaegu, et nad 500,000 tõrwawaati, 300,000 lõhekalapütti ja 200,000 sahwtinduud merde wihtasiwad. Wiimaks wõtsiwad nemad nduuts maale puhkama minna ja kui nad kord maale oliwad saanud, ei püsnud nemad enam jalga laewa.

Kuus nädalat seisis Refanut nõnda wangis ja Rootslased ja Taanlased käiswad ühtepuhku seda ilma-
imet vaatamas. Ja et laewas weel küllalt marja-
sahwti ja pudru jahu oli, siis oli kõigil Taani pop-
sidel tuldne põli: nad mõiswad tähtsids ja ta weel
loguniste kooktsid teha ja suurte sakste wiisi marja-
sahwti kõrwa wõtta. Millal waene mees neid muidu
küll küpsetab? Aga kuue nädala pärast tuliwad suu-
red kaebdused kuninga ette. „Kuninga isand,“ nii
ütlesiwad kaebajad, „anna abi, et meie sest hirmsast
Refanutist lahti saame! See peab terwe wäina linnu,
nii et üks laew siisse ega wälja ei pääse. Kattegatis
on 700 laewa Päänemerde tulemas ja Päänemere-
st tahawad 600 laewa wälja minna. Rootsis, Soomes,
Wenemaal ja Põhja-Saksamaal on suur kohwi ja
soola puudus. Ja kui rahwas ilma soola ja kohwita
jääb, hakkab see mässama, nii et meil kohe suur ja
hirmus sõda käes on.“

Kuningas wastas: „Dodame wähe, küll tuul ja
laened rikuwad laewa. Aga tark oli selle wastu kõik
teinud; neist ei saanud Refanutile midagi wiga.
Uusi kaebusi tuli jälle mitmelt poolt: „Kuninga
isand, Refanut paneb terwe Päänemere kinni. Seia
jooksewad mitu suurt jõge siisse, ja kui liig wesi ära
ei jookse, siis sünnib suur weeputus, nii et maad
ja rahwad hukka saawad, linnad häwiwad ja terwed
riigid mõiwad otsa saada.“

Kuningas tahtis weel oodata, aga tema oli suur
tubaka nuuskaja ja kui ta ütskord jälle nuusktubakat

ninasse tahtis pista, oli tema toos tühi. „Tooge mulle wähe Eäane-India nuusktubakat!“ ütles kuningas. „See on wõimata, herra kuningas,“ ütles ülem hoowmeister, kes kuninga maja üle walitseb; „Kattegatis on seitse nuusklaewa ootmas, aga nad ei pääse sisse. Refanut on terwe wäina kinnipannud.“

Sits sai Taani kuningas wihaseks. „Tooge seia kümme suurt sõjalaewa ja lastkõmmend wähemat! Pange nemad ritta, laewa ninad wäina poole ja lastem siis suurtükkidega Refanuti pääle.“

Tehti, nagu kästud. Kõik suurtükid pidiwad ühelajal lahti lastama ja sellepärast walmistatiwad ennast kõik seda hirmust pauku kuulma ja pistiwad puuwilla kõrwa. „Üks!“ ütles kuningas. „Üks, kaks, kolm!“ — aga mitte üksainuski suurtükk ei läinud lahti.

„Mis jee on?“ ütles kuningas, kes Helsingõri linna lossi tornis seisis ja komandut andis. „Eks teie minu komandut ei kuulnud? Pange uueste tähele, üks, kaks, kolm!“

Ei häält ega heli. Ka sääse sumisemist oleks wõinud kuulda.

„Mis see tähendab?“ küsis kuningas wiha pärast. „Saadige uueste. . . Üks, kaks, kolm!“

Sama lugu. Hiutsed tõusiwad Taani ohwitseride palmiku patšides püsti, sest sell ajal landsiwad suured kassad hiutsid palmitus selja taha, peaaegu nagu Hiinlased praegu.

„Wiga on wist püssirohu juures,“ ütlesiwad kõik ühest suust.

„Küll see püssirohi põleb, vastas ülem-tulelondi-meister. Wiga tuleb sest, et suurtükid pikkal rahu ajal on ära roostetanud. Paneme terwe mägi püssirohtu Refanuti pääle ja laseme see moonutus nuusktubataks!“

„See nõuu mõiks hääd olla!“ ütles turingas.
„Meie mõime seda katkuda.“

Kohe loguti püssirohi poolest Euroopast tolku ja tanti kui kõrge must mägi keset Refanuti põhja. Siis kuulutati, et kõik inimesed kuus penikoormat pidimad kaugele minema, et nad mitte püssirohu paugust üles ilma ei lendaks. Siis toodi üks pääwaras, kes päewal pääle selle wõllasse pidi poodama. Ja temale lubati armu anda, kui ta oma pääle wõtab seitseme süllalise weemililondiga püssirohi põlema panna. Igaüks armas nüüd, et meri saab nüüd määratuma paugu järele lõhkema. Pääwaras pani londi põlema ja hüppas merde, et säält maale ujuda. Pikkfilmaga waadati ja nähti, kuis tulelont põles, ta põles tõesti kunni püssirohu mäeni ja ...“

„Ja siis?“ küsiswad poisid.

„Ei kuulnudud jälle heli ega häält. Weemel kustus keset püssirohu mäge ära.“

„Kas tõeste?“

„Jah, püssirohi oli seesamasugune nagu need suurtükid. Aga küll mõib armata, kui rõõmus see pääwaras oli. Ta ei ole wistiiste selle õnneliku pääsemise järel ial enam warastanud. Kuid tu-

ningas sai väga vihaseks, ta kutsus enese ette ülema sütitusmeistri, ja küsis tema läest, miks tema kroonule püüsirohtu olla müünud, mis mitte ei põle. Ülem sütitusmeister mehile tinnitas oma habeme juures, et püüsirohi kõige parem olla, mis ta kohe lubas tõendada. Selle tarvis ländis tema püüsirohu mäe maale, tõmberdas saäl üle põlvede selle musta huniku sees ja pistis katses põlema tuletiku püüsirohusse. Pumm! Kohe wälkus hele leel püüsirohumäest, õhus põrus hirmus paugutus, määratu suur suitsu pilw latis terve Taanimaa. Juba arwati, et maa lõhkeb. Ülemast sütitus-meistrist ei leitud pääle selle la wäitse kartohwli suurust palagi enam.

Siis astus kuninga juurde üks wana meremees . . .

„See olid wist sina, Matt!“ hüüdsiwad poisid.
 „Ei ma just ütle, et mina see olin, aga ta oli mõistlik meremees, pahem kõrw wäha lummes praegusest paugutusest. Tema ütles kuningale: „Mis see ilmaaegu tembutamine maksab? Sellest saab ju iga laps aru, et Refanut tule, õhu ja wee wastu kindel on. Katsutagu paremine, kas temast mitte raud jagu ei saa. Raiutagu see peletus peenikeseks ja tehtagu tema puudest mõitmatu sõjalaewastik. Minu aru järele saaks kümmetuhat firmemeeist tulewaseni kewadeni temast täieste jagu.“

„Aga selle aja sees sünnib riigimäss Päänemere tinni sulgumise pärast,“ arwas sõjaminister.

„Ja selle aja sees hukume meie ära Väänemere wee päraft,“ ütles merewäe kindral.

„Ja kõik see aeg oodavad seitse nuusktubata laewa ilmaaegu Kattegatis,“ tähendas ülem hoo-meister.

„Ei, ei, see ei lähe korda, see käib wasta riigi kasu,“ ütles kuningas omas isalises mures. „Vähme enne magama, ehk aega mööda asjad selgunwad.“

Rõnda mindi siis ka magama. Aga kuna inimesed uinusiwad, sündis imeline asi. Üks wäike ussi noru, seesugune roomaja, mida keegi ei tunnud, tõusis mere wahuft ja näris terve suure Refanuti katti ühel ööl. Laialt oli mere pind puujahu täis, kui mau hambad laewa purustasiwad. Kui kuningas ja tema rahwas hommiku ülesärkas, oli suurest laewa moonutusest üksi üks tükk koka putkat järele jäänud ja sellest ehitati kolme mastiga laew. Wäin läks lahti, sool ja kohwi pääsiwad wabaste teele, wee pais lahaneb ja kõik rahwas oli rahul. Aga kui suur rõõm sest oli, kui kuningas jälle nuusktubakat sai ninasse panna, seda ei jõua keegi wälja maalida. Pinnas põlesiwad rõõmu tuled, kõige nuusktubata poodide katuste pääl lehwisiwad lipud, ja kõik hoo-wiherrad oliwad päewa auuks nuusktubata farwa riietes.

Aga herra Peeter ja tark ootisiwad pitkifilmi ka kõige wähemat teadust Refanutist ja trööstisiwad ennast üksi sellega, et tee Maailmamere saartele ju pikk olla. Ühel ööl nägi herra Peeter und, et Aawa-

sassa mägi maast madalast kunni tipuni tuldriides oli ja tutsus kobe tõisel hommitul targa enese juurde. „See-
suguse une mina nägin ja ega see mund ei wdi tä-
hendada, kui et Refanut täna koju tuleb oma kulla-
koormaga. Kutsu nüüd terve linn kottu, fina kunsti-
meister; nüüd peame uhked pulmad.“

Tart tutsus ka kõik linna kottu ja pääle selle
ka weel kõik Lapimaa targad ja üks seitsme filmaga
tart saadeti torni tippu märki andma, kui Refanuti
kaugelt Päänemerele pidi nähtama. Neiu Päewa-
paiste aga nuttis omad finised filmad punaseks kui
päewa loode, mis torni tähendab.

Kõik oli valmis ja tart andis tornist juba märki
ja kõik ruttasivad sadama sillale lippudega ja wan-
nikutega, nii et hurraa! neil juba hammaсте wabel
näis wärisewat. Aga Refanuti asemel tuli waese-
pooline wäike ruhi, purjeks tall niinematt ja sees is-
tus tall äranälginud mees kalfsudes ja narudes.
See oli Refanuti kapten, kes üksi weel tagasi tuli
laewa kääkäigust jutustama.

Jah, mis sääl ka muud enam teha oli. Nii
mitmed olivad seda ka juba ette äraarwanud; ne-
mad läksiwad oma lippude ja wannikutega koju ja
neelasiwad kõik walmid hurra-hüüud alla. Tart
muutus palgest sinipunaseks ja lõppis sinna paika.
Herra Beeter sai nii wäseks, et ta fantide kirja
pandi ja talust talusse wiidi. Aga Awasaksa mäge
kullati ka ilma temata, kui Jaaniaja päitse sädemed
tema pääle langesiwad. Aga neiu Päewapaiste fil-

wad saidwad jälle selgetš. Tema läks pormeister Kuuwalgele mehele ja nemad elaswad õnnelikult. Nemad lasiwad herra Peetri jälle santide kirjast mahakustutada ja wõtsiwad teda enese juurde.

Mitu, mitu aastat on sest mööda läinud, aga nüüdki weel ei purjuta wana meremees muidu Torneo ja Taani wäina wahet, et ta oma wipoiistele Refanutist ei löneleks. Weel nüüdki tõuseb mõni lord Päänememel auru ja udu, mis nii imeliselt hommitu hõmaruses wälja näeb. Siis arwawad meremehed uduš enuast määratuma laewa näinud olemat, kelle mastid pilwetenil ulatawad ja kelle purjed taewa kõrgu pilwetes lehwiwad. Seesuguse udu ajal panewad wanad laewamehed tübara sügawamalt päha, pöörwad suus oma tubaka tortsu ja ütlewad tõine tõisele: See on Refanut; tõmbame eespurjet ja suurt purjet sissepoole; wähe aja pärast tuleb torm! Sest poisid, tubli meremees ei saa araks. Tema kardab Jumalat, muud kedagi. Ja kui ta purjed sisse on tõmmanud, naerab tema waenlastele wastasilmi. Ja kui ta teie Refanuti peaksite nägema, siis ei malka muu temp, kinga paela kinnitamine ega midagi muud, waadake me peletusele julgeste palgesse. Siis taub tema kui aur ja udu ja wähe aja pärast on jälle ilmata ilus.

„Kas see ka tõit tõit on, Matt?“ küsis üks wäike pois ilmasüüta.

„Noh, ei ma taha selle pääle just wanduda,“ wastas Matt. „Aga nii tõit on ta ommeti, kui

mõni muugi meremehe jutt, mida wana meremees
lümnele nooremale ette puhub, leiab waisel õhtul oma
pilludega luuwalget linnipüüawad. Kuulge aga teie,
lül mina jutustan.⁴

Parem tee.

Oli ükskord wanamoor, sell oli kaks last, Buttel ja Tüttel. Buttel oli poeg ja Tüttel oli tütar. Ühel päewal oli moor 20 kopikat teeninud ja tema ütles lastele: „Siin on 20 kopikat raha; minge linna ja ostke selle eest leiba!“

Lapsed ei olnud enne ialgi linnas käinud ja sel-
leparast küsivad nemad: „Kust see tee sinna lä-
heb?“ „See ei ole raske leida,“ ütles moor. „As-
tuge kõige esmalt suurt teed mööda, ja kui teie Ka-
dakamäe kohale saate, siis tulewad kaks haru. As-
tugem siis seda teed, mis parem on.“

See nduu oli laste meele pärast ja nemad läksi-
wad röömsaste oma rahaga minema. Sest see oli
ju nii wäga tena, et nad nüüd ükskord linna saiwad.

Kui nad nüüd Kadakamäe kohale oliwad saanud,
ja enese ees kaks teed nägiwad olewat, hakkasid
nemad oma teisel aru pidama, kumb nüüd see pa-
rem tee pidi olema. Aga mõlemad oliwad nende meelest
ühe wõrra hääd ja nad jäiwad tütiis ajaks seisma,
et nduu pidada.

Sääl istus lepalind kase otjas just tee ääres
ja laulis: kuiwa leiba, kowa leiba, kwiirimiit!

Aga wares istus jälle kadata otsas pahemal pool teed ja waatus: fringelid, piparkoole, fringelid, piparkoole, koa, koa!

„Kuule Buttel,“ ütles Tüttel, „lepalind laulab kuiwa leiba: sinna poole peame minema ja asi ära ajama.“

„Ei,“ ütles Buttel Tütteli wastas, „wares lubab fringlid ja piparkoofi. See on muidugi parem!“

Lapsed ei jõudnud tohtuleppida, arwasivad hääks kumbki kümme kopikat wotta ja igaüks iseteed minna.

Aga kõik teed wiivad wiimati Rooma ja nõnda wiisivad siingi mõlemad teed linna. Kui Buttel tüki maad oli läinud, jõudis tema linna wärawa ette. Siin istus emand laua ääres ja hüüdis: „Kas kopika eest, kas kopika eest!“

„Mis saäl siis on?“ mõtles Buttel ja astus emanda laua juurde. Ja siin alles läksivad ta silmad pärani lahti, sest laud oli ääreni täis piparkookisid ja wäiksed fringlid waela otsas. „Kas ma kas fringlit kopika eest saan?“

„Jah, saad!“ ütles emand. „Piparkoogid maksawad küll kas kopikat tükk, aga see kord mingunad siis pääle ühe eest.“

„Oh, mis odawad!“ mõtles Buttel iseeneses. „Kuis saab ema röömustama, kui ta näeb, kui palju hääd mina nii wähe raha eest olen saanud!“ Ja tema ostis poole raha eest fringlid; — mitu ta neid sai? — ja kõige poole eest ostis tema piparkookisid; — kui palju ta ka neid sai?

Siis läts Buttel linna vaatama ja see oli ka tõeste vaatamise väärt. Sääl olivad kõrged majad, uhked mamselid ja toredad peeglid poe akante pääl. Jah, see oli midagi! Buttel waatas ja waatas nii kaua, kui talle juba nälg hakkas pääle tulema.

„Noh, ühe tringli woin ma ära süüa, kuna nad ju nii odawad on. Aga mitte enam, kui ühe!“ Ja tema sõi tringli ära.

Wähe aja pärast tuli talle jälle nälg. „Noh, ma wõiksin ka piparkooki maitseada, kuna emand neid alt hinna andis,“ mõtles ta. „Aga mitte enam, kui üts!“ Ja ta sõi ka piparkoogi ära.

Aga mida enam ta sõi, seda enam hakkas talle nälg. Ja nõnda läts jälle üts tringel ja üts piparkook. Aga mitte enam kui üts. Siis hakkas aga ka Buttel juba kojumineti pääle mõtlema, sest õhtu oli juba käes.

Buttel astus aega mööda koju poole, sest wäsimus tuli pääle ja nälg oli temal ka. Ja tringlid ja piparkoogid läksiwad üts teise järele seda sama teed tema wäitsesse kõhtu, aga ikka üts korraga. Sest iga üksiku söömise juures mõtles ta: ei enam kui see!

Wiimaks oli temale taskusse ainult ütsainus tringel ja ütsainus piparkook ülejäänud. „Jah, ütsainus see üts on!“ mõtles ta, „sest ei saa ommeti kõigile midagi õhtuks!“ Ja ta sõi siis ka wiimse ära.

Buttel jõudis wiimaks koju ja säääl istusiwad luuamoor ja Tüttel rahuliste õhtut süües sellest leiwasest, mida Tüttel oli ostnud. Sest Tüttel oli

linna tõise wärawa juurde jõudnud ja säälskohe oma asja ajamise leiwapoes ära diendanud.

„Roh Buttel,“ ütles luuamoor, „kas on leib?“

Buttel keerutas oma mütti, nõnda et see pãris neljanurgeliselt sai ja hakkas nüüd kõigist linna imeasjust jutustama, suurtest majadest, uhketest mamselidest ja helikivatest waskpeeglitest, mis poe afnate pãäl rippusiwad.

„Aga kas on leib?“ küsis luuamoor.

Buttel tegi nüüd oma mütti neljanurgeliselt kolmenurgeliselt ja jutustas siis emandast, kes laua äãres istus linna wärawa suus ja nii arwamata odawaste kõige paremaid ja kallimaid asju müüs.

„Aga kas on sinu leib?“ küsis moor kolmandamat korda.

Nüüd pidi Buttel tõtt rããkima ja kõige sandem lugu oli see, et tall praegu weel nãlg oli ja weel suurem nãlg kui hundil jõulu hommikul.

„Mine söõma!“ ütles moor. Buttel tegi oma kũbara jãlle õmaraks ja istus söõma. Ja imeast, kuiw leib maitsis nüüd palju parem, kui fringlid ja piparfoogid.

„Roh,“ ütles ema, „kas nüüd mõistad ütelda, kumb tee parem oli, kas see, mis sind himude tãitmisele, wõi see, mis sind ema sõna kuulmisele wiis?“

„Mis ema sõna kuulmisele wiis,“ ütles Buttel.

Ja Tũttel puhastas ilusaste laua ära ja tegi aseme walmis. Ja Buttel ja Tũttel lãksiwad luuamooriga magama.

Wabadiku poeg Sammatist.

Sammati läheltõud on Soomes Põhja-Uuemaa maakonnas. Sääal on palju mägesid, järwi ja kõrgid wanu põlisid metsi. Maatoht on ilus, aga ükšine ja waene, sest kuiwa nõmme pään ei taha rohi ega wili mitte tõrda minna.

Sääal on Paikari wabadikmaja Wälkjärwe kaldal. Majakeses asus kaua aja eest waene mees naese ja seitsme lapsega, wiie poja ja kahe tütreaga. Ühe pühapäewa hommitul, kui neljas poeg pidi kirikule ristida wiidama, tõusis hirmus lume tuisk, nii et waevalt kätt filma eest wõis näha.

„Briita,“ ütles wabaidik ole, kes tema juures abiks oli, nii kaua kui naene haige oli, „sõida sina poisiga kirikule; mina ei wõi minna, et ma jala ära olen nitaſtanud.“

Briita ei kartnud tuisku, astus kõhe saani, wäike laps lambanahast waiba sisse määsitud. Kui Briita lapse kirikusse altari ette tõi, küsis õpetaja: „Mis nimi saab poisile?“ Briita ehmatas nüüd natuke ära, et ta tõduſt äratulles mitte lapse nime järele ei kõhmanud küsida. „Noh,“ ütles õpetaja, „ega sest wiga ei ole. Tänaſe päewa kohal seisab talen-

driis Elias, nimetame tema siis ka Eliasets.⁴ Ja selle nime pääle tema siis ka ristiti. Aga kui Briita koju tuli ja jutustas, kuis lugu dieti oli käinud, ütles wabadif naeratades: „Mis sest, kui ta ka wõi Tuifuks oleks nimetatud!“ Sest wabadif oli rõõmus ja lustikas mees kõige oma waesuse juures. Tema ei teadnud, et selle nime sees tähtis etteluulutus tallel oli ja et tema pojast ütsford nagu Juudarahwa Eliasest suur prohwet omale maale pidi saama.

Wabadikmaja oli wäike. Mida suuremats laste kari kaswis, seda wäiksemats sai igapäewane leib. Aga wabadif ja tema naene olivad jumalafartlikud ja hoofad inimesed. Nemad lootfiwad Jumala pääle, kes ka kaarna poegadele nende rooga annab. Ei nad nälga kartnud, kui nad aga tööd jaksafiwad teha. Wabadif mõistis wähe rätsepa ammetit, ja kui poisid kaswafiwad, et nemad teda wähe amitada mõifiwad, käis tema talwe ajal talufid mööda riidid õublemas.

Majakese lähedal, üsna tema trepi kõrwas, oli suur männapuu, keda ka sellepärast „Suureks Männaks“ nimetati. Selle otsa ronifiwad poisid hää meelega, ja mees see, kes kõige kõrgemale jõudis. Ühel päewal astus wabadif majast wälja ja nägi neli poega männa otsas. Kolm wanemat poega torkifiwad omas wallatuses ütskõist kõrgemate olste pääl, aga neljas poeg Elias istus madalama ossa pääl, selg wasta tüwe ja luges raamatut.

„Koh Elias,“ ütles isa, „kas sina ei taha ka siin maailmas tõrgemasse ronida? Mis sa sääl nüüd teed?“

„Mina loen katelismust,“ vastas pois.

„Koh, mis ka veel kuulda saab!“ naeris isa. „Alles läid sina kuuendamat aastat. Tule maha, mina õpetan sind kuube õmblema.“

Elias tuli maha ja õppis kuue ütsikuid tükka kottu õmblema; aga kui see tehtud oli, ronis tema jälle puu otsa oma raamatuga. Kuus aastat wana, mõistis tema terve katelismuse pääst. Õpetaja ja kõik rahwas paniwad seda loetuse ajal imeks. „Kuulge, armas külamees,“ ütles õpetaja, „selle poja peaksite teie kooli panema.“

„Ei ole selleks jõudu,“ vastas isa.

Aga ommeti pidi jõud kottu wõetama; sest rahwas ei jätnud mitte järele poja hääd pääd imeks panemast. Nõnda paniwad siis wanemad leiwa kotti, ühte nappa veel wõid ja tõise soolatud kala ja sellega saadeti poeg lähemale kooli Tammissaarele. Aga Sammatis kõneldi ükhi Soome keelt ja Tammissaarel õpetati koolis kõik Rootsi keeli. See oli poisile raske. Aga sellega pidi walmis saama. Ja aega mööda läks ka ahi, sest pois oli uhi ja hagar. Aga tana ei olnud kodust leiba järele läkitada ja wõid ja kala ja nõnda pidi pois paari aasta järele jälle koolile selja pööрма. See on nõnda mõnele wäesele poisile Soomes osaks saanud. Ja ka Gestiiski on see nii mitmele nõnda sündinud:

suured waimuanded on waesuse ja puuduse pärast harimata jäänud.

„Hakka sina rätsepaks, armas poeg, ja käi ühes minuga,“ ütles isa. Väike Elias pidi õhtama, sest kõige suuremat rõõmu tegiwad temale tema raamatud; aga tema oli sõnawõttlik; tasane ja tähelepärija. Tema käis ühes isaga talusid mööda, istus laua pääl rätsepate wiisi, õmbles ja palistas, nii et sõrmed walutasiwad. Enamiste oli temal ka raamat taskus ja hommitu wara ja õhtu hilja läks tema tühugile waitseesse paika lugema. Küünalt taol pimedal aasta ajal ei olnud, aga ka peeru walgusel wõib ju lugeda. Ja kõige mõnusam oli weel, raamat käes, „Suure Männa“ pital oksal istuda, kuna waresed puu ladwas waakusiwad. Ja säält tormas ta siis iga laupäew tuhat nelja naabri sauna rätsepat enese küljest ära uhtma; sest nii waene oli tema kodu, et neil ise sauna ei olnud.

„Eliasest saab tubli rätsep,“ ütles isa suure rõõmuga; ja ega see ammet ka kõige sandem kunst ei ole, kui sa hädad knööpaugud mõistad walmistada ja kui sa knööbid omale paigale oskad panna, nii et nad mitte iga kord ära ei karga, kui sa kord kõhu täitemaks oled sõõnud, kui tarwis.

Elias mõtles. seda peaaegu isegi. Aga kui ta üksi suures metsas kõndis, ehk kui ta wäikse paadiga Balkjärwe pinnal sõudis ja kalu püüdis ja kõrged mäed oma kaju sügawast wee peeglist nägimad ja kui warane hommitu päike mändide latwu kuldas,

fiis tulivad poisil meelde imelised mõtted. Ja sina laps, kes sa nüüd Eliaše lugu loed, sina pead teadma, et ülfikus kõige suurte mõtete ema on. Tema meelest oli, nagu kuuleks tema looduse südame tulsuvat ja nagu oskaks tema laulusid väljalugeda laenete wärwidest. Kui tuul mändide tumedais latwades tuhises, arwas tema ennast muinasid, ammu ununud juttusid kuulwat ja iga ülfikul lammariku mättal oli temale midagi ütlemist. Tähed ütlesiwad temale: „Siin asub Jumal!“ Ja iga noor wäljashaljas kuuse wõsu ütles temale: „Siin on isamaa!“ Need lats sõna juurdusiwad nii sügawaste tema hinge, et ta neid ial ei wõinud ära unustada.

Kui ta seesuguselt käigult tagasi isaduue tuli ja isa talle ütles: „Paikka nüüd Wabteri püksa!“ fiis hakkas pois nutma. „Miks sa nutad?“ küsis isa. Pois oli wait ja nuttis, aga wiimaks tunnistas ta ommeti, et ta ennemine õpils kui õmbleks. „Noh, mina tahan õpetajaga kõnelda,“ kususas isa.

Õpetaja ütles: „Saada poeg Turu ehk Abo linna kooli, jääb õpib tema enam, kui Tammisaarel.“ Isa mõtles asja üle järele, sest mis õpetaja ütleb, selle üle maksab küll mõelda. Ta pidas fiis naabritega ka nduu kottu, sai wähe abi ja nii saadeti pois Turu linna. „Noh, mis sa oled õppinud?“ küsis rektor Rootsi keeles. Pois andis üles, mis ta oli õppinud ja lugenud — aga ülfil Soome keeles. Sest selle wäheste Rootsi keele tundmise, mida ta Tammisaarel oli omandanud, selle oli tema juba

unustanud. Ja kui rektor teda hakkas katsuma, vastas tema jälle kõik Soome, see on, omas emakeeles. „Ei,“ ütles rektor, „see ei lähe korda. Kuis mõiksid sina kooli tulla, kui sina muud ei oska, kui paljast maarahwa keelt, Soome keelt? Mine aga koju, ei mina või sind kooli võtta.“

Sell ajal anti kõigis koolides Soome maal õpetus üksi kas Ladina eht Rootsi keeles. Sest Rootsi keel oli sääl sellisamal asemel, nagu meil Saksa keel. Soome keeles mõidi sääl üksi aabist ja katetismust õppida. Sammati wabadiku poeg oleks mõinud nüüd jälle koju minna ja rätsepaks hakata, kui mitte kõigesed kooliõpetajad tema eest ei oleks seisnud ja rektori juures tema eest kostnud.

Katse pärast võeti tema siis alamasse klassi, kus ta siis tõstie koolilaste seas Rootsi ja Ladina keelt sai õppida. Kõll oli siin usinust ja kannatust tarwis, aga aega mööda läts asi ommeti edasi ja pois käis nõnda kooli kolm klassi läbi. Aga siis lõppes jõud jälle wäitsest wabadikmajast otša ja Elias pidi, paun seljas, jälle koju poole tõndima, ilma kõige wäheha lootufeta, et ta ial saaks sinna tagasi tullema. Tema hakkas jälle rätsepaks ja käis isaga talusid mööda ümber. Aga nüüd oli tema juba päris pitt pois ja ta koguniste osaw omas ammetis. Tema ostas ise oma nõuuga õmmelda kui tubli sell kõik kused ja kamsolid, ja mis ta iganes ette tuli-

Ühel pühapäewal sai tema kiriku juures õpeta. Jaga kofku. See küsis tema käest, kuis tema õppi-

mine nüüd lähed. Elias pidi tunnistama, et ta nüüd üksi täärisid, nõela ja silitusrauda studeerib. „Mis rumal lugu!“ ütles õpetaja. „Palu isa täest, et ja pühapäeva pärast lõunat minu poole võid tulla. Mina õpetan siis sinule Ladina keelt.“

Isa lubas seda häa meelega. Pois täis pühade õhtutel ja millal ta rätsepa ammetist lahti oli, õpetaja juures ja õppis Ladina keelt. Nädala viimul tõusis tema tund waremine üles kui tõised ja läks tund hiljemine magama, ja pruutis seda aega ettevalmistamiseks oma ülesannete pääle. Sell wiisil sai ta nii kaugele, et õpetaja temale kahe aasta pärast ütles: „Nüüd võid sina Porwo linna gümnaasiummi minna.“

Ja Porwoosse läks ta pois, läks gümnaasiummi, õppis sääl ja nägi nalga. Isa ja ema ei wõinud temale muud saata, kui kodus kootud riiet, kust ta ise enesele ihutatet pidi õmblema. Aga tema tahtis ju ka süüa ja juua. Kooli wahel ajal läks tema külasse ja laulis sääl leiwa katu ehk rukkimaati hääks. Omas wagas wanemate kodus oli tema mõnda waimulikku laulu õppinud; tema ostas ka muidki laulusid. Ja ikka oliwad tema waimulikud ja ilmalikud laulud kuuljate meele pärast. See liigutas küla rahwa südant, kui nad waest koolipoissi kuulsiwad leiwa puuduse pärast laulawat, ja nad andsiwad talle enamgi weel, kui ta palunud. Kui ta siis wiimaks oma korjanduse kofku pani, pidi tema imestades nägema, et laul talle kolmkümmend tündrit rufist oli siisse toonud.

Hää oli see muidugi. Ja oli ka feesugusid aegu, kus tal mitte tarwis ei olnud, nälga näha. Aga ega terve eluaeg ei tohi gümnaasiumis olla, peab ka üliõpilaseks ehk studentiks saadama. Rootsi teelt ostas tema nüüd küll, aga kust pidi raha saadama, et sellega Turu linna ülikooli ehk uniwersiteedi pääle minna? Kas ta nüüd uueste pidi käärid ja nõela lätte wõtma? Ei, tema ei polanud mitte neid wanu tutwaid; ka edaspidisel ajal oli temal tema reifide pääl itka lõng ja nõel taskus, millega ta ise lahtiläinud kuue knööbid kinni õmbles. Aga kui selle kasulise kunstiga ka muu ammeti pääle walmis saadakse — aga üliõpilaseks ei wõi sellega ommeti mitte päästa. Elias kuulis siis, et Håmeenlinna apteeki üht abilisist tarwitati; mis muud, tema astus sinna sisse ja seletas, et ta ladinakeelsist rohunimedest küllalt aru saada. Ja nõnda wõeti tema siis ka apteeki wasta, tema tegi pillisid ja segas wedelat rohtu. Ja aega mööda sai temast nii tubli apteeker, et kelleinigi muust paremat ei oleks wõinud saada.

Kui ta sääl wäitfe summa palga hoiust oli kottu-
torjanud, astus tema ülikooli ja sai üliõpilaseks. Tema oli siis katiskümmend aastat wana ja oli õppinud Jumala pääle lootma, muidu iseennast aitama. Miks oleks ta nüüd enam pidanud nälga kannatama. Juba tohe, kui ta üliõpilaseks oli saanud, hakkas tema nooremaid poisja nende õppimise juures awitama ja sell kombel enesele igapäewast leiba teenima. Raske töö oli ka seegi. Sest kui sa 6 ehk

8 tundi päewal laiskade poiste päha Kadina teelt oled tuupinud, ei ole full enam palju himu ja jõudu ise weel midagi õppida. Aga ta omad õppimised pididwad lästle wõetama ja ta nendega läst asi omemeti edasi. Siiski lästwad seitse aastat mööda, enne kui see üliõpilane kõik teadis, mis tarwis teada, et oma kandidadi eksami ära teha. Aga siis, wähe enne seda, kui tulekahju Turu linna ja tema uniwersiteedi ära häwitas, aastal 1827 oli tema tee magilmas katmata ja kindel.

Aga sina, kes sa seda wäikest juttu loed, mis Sammati wabaditu pojast sai, temast, kes Suure Männa otsas istus ja luges, kes kuuse kuulis laulawat, kes Wahteri pükka parandas ja kellest isa rätseppa tahtis teha, kes katelismuse kahe keele pääl päha õppis, kes liig waene oli Tammissaare koolis täima, ja kes peaaegu Turu kooli sisse ei olets saanud, et ta Rootsi rektorile Soome keeles kui oma emakeeles oli wõistanud, kes säält weel kääride ja nõela juurde tagasi pidi tulema, kes lauluga kolm-kümmend tündrid ruttid koku oli kogunud, et nälga nägemata Porwo linna gümnaasiumisse saada, kes rohu kuive pille ja wedelikku walmistas, et raha koguda ülikooli reisi, kes säält seitse aastat enam muide kasuks kui oma hääls pidi tööd tegema — jah, tahad sina teada, mis sest wäiksest Eliasest sai, kes nii haruldusel wiisil prohwetiti nime sai?

Mina jutustan seda sinule. Temast sai üks kõige kuulsamate ja suuremate meeste hulgast, kes ial

Soome maal on sündinud. Temast sai tohter, kirjanik, professor, laulumeister ja keeletundja. Ta sest ei olnud veel küllalt, sest seesuguseks võib ka veel mõni muu saada. Ei, temast sai see mees, kes kõige kaugematelt salamaadelt otsis ja leidis need wanad ja üliilusad, mujal ju ammu ununud rahvalaulud, millede sees Soome rahwa kõige wanemad mälestused muinasaegadelt on alale heitud. Tema pani selle tuldvara kindlasse salwe. Tema kinkis rahwale tema muinasaja tagasi ja andis talle sellega julgust elada ja julgeste tulewiku pääle waadata. Waewalt oli Soome maal nii waest sauna, et sääl tema nimi mitte ei oleks tuttav ja armas olnud. Waewalt oli ka mõnda nii kauget maajagu, et tema kuulus rahwalaulude kogu — Kalewala ja tõised rahwalaulud — sääl mitte tuttav ei oleks olnud ja et suured targad ja õpetatud mehed teda mitte ei oleks imestanud ja sügawamalt uurinud. Ja kui tema suures wanaduses suri (7/19. Märtsi kuu päewal 1884) kogusiwad ennast rikkad ja waesed, ülemad ja alamad tema haua ümber wiimast auu temale awaldama, nagu oleks tema kuuingas olnud. Ja ei olnud ka otša neil elusatel ja kallitel lille- ja lehewannikutel, mida tema haua pääle tänu ja auustamise täheks maha pandi.

Mis pean sulle muidu veel Sammati wabadiku pojast jutustama? Kas seda, kui alandlik ja tasane, jumalakartlik ja lahke ta oli kõige selle kuulsuse juures, mida tema waene sündimine ja suurele nimele

tõusmine kaasa toonud? Tema mõtles ikka oma meeles, et tõised enam teinud, kui tema. Tema läis suwel palja jalu ja talwel lumelingadega. Tema riie oli nii lihtlabane, et kus teda mitte ei tuntud, teda tõõti kästi minna, teenija rahwa selka istuma. Tema pidas ennast üksi Sumala ja rahwa teenijaks. Ja kui pühapäewal Sammati kabelis -- sest ta oli üksi suurema kiriku abikirik -- mitte õpetajat ei olnud, luges tema kirikus jutlust ette. Ja Soome lauluraamatusse on ta mõne kalli ja armsa waimuliku laulu walmistanud. Sala aitas ta mõndagi waeft. Ta oli ühesugune lahle kõikide wasta. Tall ei olnud mitte ühte wihameesi, aga palju, palju sõbru. Jah, seesugune mees wõib igast poistist saada, kui ta igamees nii kuulsaks ei saa, kui tema.

Ja kui sa weel tema nime tahad teada saada, siis ütlen ta selle sulle. Sest kes wõiks teda weel salata? Tema on ju ise Bailari wabadikmajast üle maa ja maailma tunginud. Iga tuul on seda jutustanud Soome kuustele, mändidele ja kaskedele, iga laene merel ja järwel on seda kallastele kuulutanud. Iga ema on seda lastele ütelnud. Ja see rahwa põlw, mis nüüd elab, ei wõi seda ial tulewale rahwa põlwele nimetamata jätta. Sest Sammati wabadiku poeg oli -- Elias Põnnkrot.

Aga ta fina Gesti laps, kes sa seda lugu loed ehk kuuled, anna auu sellele tähtsale rahwa pojale. Sull on selleks iseäralikku asja. Sest tema mehe töö on ta meile kasuks tulnud. Soome rahwas ja

Gesti rahwas pole mitte wõerad. Nemad on wenna-
naksed. Nemad on ühest wõsust wälja kaswanud.
Mõlemaile on Wanemuine oma kullast kannelt tõ-
listanud. Mõlemate rahwaste wana tarkus ja rah-
walaul tuleb ühest hallikast, annab aru ühesugusest
murest ja rõõmusest, wõitlemisest ja wõidust. Soomes
pani seda imelikku rahwa iseloomu kõige esmalt
Elias Vönnrot täieste tähele. Tema wõttis ise Wa-
nemuike kandle kätte ja kolistas lauluisa imelugusid
järele. See laul ja luul kostis nüüd üle ilma.
Tema oli nii tähtis, kaunis ja ilus. Tema kostis
ka kunni Gesti kallasteni.

Wähe ajal oli aga ka juba meie haljal pinnal
uus elu ärganud. Kuldne kannel, mida wanemad
nii sagedaste kuulnud, oli remmalgate küljest maha
wõetud. Tema kostis uueste. Ja kuula imet!
Tema kuldne kõlin kuulutas tõeste seda sama lugu,
mis Soomeski südamesse tunginud. Wanemuise
wiisid oliwad ka Gesti uueste ärganud. Ja see
mees, kes neid Gesti nurmel ja niidul, metsas ja
maal imelises iluduses kuulnud, ja mis ta ise kuul-
nud, tõistele edasi kuulutanud, kes Gesti rahwa wanu
mällestusi ka tema laugemates ja kõrwalistemas koh-
tades, Beipfi ja Petseri piiril, kui kuldwara koku-
kogunud, kas teie tema nime ei tea? See mees,
kes Gesti kännust wõsunud ja kelle kuulsus pea ka
üle ilma pidi lendama — ja kes ommeti ustawats jäi
oma rahwale, tema wanemate feelele ja meelele: see
Gesti rahwa Vönnrot on — Friedrich Kreuzwald.

Põnnrot lütkis Soomele Kalewala, Kreuzwald Gesti rahwale Kalewipoja laulud. Ka tema tegi seda imestawale ilmale tuttawaks, mis ta rahwa juust oli kuulnud ja kogunud. Kalewala on wiisiste wanem sõsar, tema sibu suurearmulisem kui Kalewipoja sibu. Eliiski pole ka tema noorema sõsara, Gesti rahwalaulu, ilu mitte wäike. Aga ühes kodus on nad mõlemad, Kalewala ja Kalewipoeg üleskaswanud.

Ja et see Soome-Gesti kodu sugugi mitte põlata pole, seda on Elias Põnnrot ja Friedrich Kreuzwald terve ilma ees selgetis teinud. Nende kannel on selle kohta wiimse wastarääkimise waitima pannud. Soome ja Gesti rahwalaulu ja rahwatarkust imestades, pidi igamees tunnistama: Tõeste, sääl Põhjalas on waimuwara, mis kullast weel üle käib!

See maapäälne kallis wara, armas lugija, meie taewaliku waranduse, meie wanemate usu kõrwas, mida meie muidugi ühegi hinna eest ei tohi ära salata ja ära anda, on aga meie kallis emakeel ja kõik see waimuwara, mis temaga ühte käib. See on see terve hariduse warandus, mis tema sisse kui kuldlausi sisse on walatud ja mida ikka weel sinna sisse võib walada: Gesti meel ja Gesti mõte, Gesti wiis ja Gesti kumbe. See on wanemate puhtuse ja wagaduse waim, mis ka lastele õnnistust toob, kui nemad sellest kinni peawad.

Peame siis ka meie temast kinni. Gesti sellega täidame ka meie neljandamat lasku, meie auustame isa ja ema. Sellega võime meie ka üksi Jumalale

anda, mis Jumala kohus ja teistrite, mis teistri kohus. Sest waga ja õige ja tänulik laps kardab Jumalat. Temast saab ka õige riigialam. Nõnda jääme siis kui tänulikud lapsed auwäärt isade Elias Põnnroti ja Friedrich Kreuzwaldi hauale seisatama, tunnistame ja tõutame:

Vanemate waim ja meel,
Kulla kallid emakeel,
Sestsi kumbe, Sestsi mõte,
Sestsi õige ettemõte:
Sinust sinni surmani
Pean mina alati!

Linnukese hälli laul.

Linu sa
Rahuga!
Pääke peida
Tiiva alla!
Murest walla
Hälli heida,
Oled looja hoiusfa.
Jah, ja metsa murula
Head lapsed kõnnivad,
Linnu poegi hoiavad.

Kiida ka
Wäeti sa
Heldet Loojat!
Kiida keelel,
Rõõmu meelel
Suwe toojat!
Tõuse taewa laulufe,
Kosta rõõmuks lastele.
Inglid seda kuulewad,
Lapsigi nad kaitsewad!

Wäike Mikik.

Mäel metsa ääres on wäike hertsik: säääl on alan, nii wäike, et wäitse poisi ümmargune walge hiustega pää selle täieste äratäidab, kui ta wälja waatab. Enne wanast oli säääl ka tellistiwist korsten katutse päält wäljapaisnuid ja seinad oliwad punasels wärmitud, ilus aed oli toa ja halja kartohwli maa ümber. Aga nüüd näib majake waeselt, wäga waeselt wälja. Suits tõuseb ilma ühtki august, mida turbakatutse sisse on jäetud ja aed on ju ammu mahasadanud. Majakeses asub ühtki pime wana soldat ja tema niisama wana naene. Meist ei saa töölegijat ega ehitajat. Nemad surekšiwad nälga, kui wanamees mitte wõrkusid ei kookš ja wanamoor mitte luude ei teeks ja kui liheltond neile mitte iga-aasta kolm tündrit wilja leiwaš ei annaš.

Palju parem lugu oli säääl majas neli wiis aastat tagasi. Siis elas säääl wanade seltsis noor ja priške paarirahwas, nende poeg ja minija. Nemad tegiwad auusaste tööd ja elu oli lõbus, senni kui õnnetus tuli. Ühel pühapäewa hommitul, kui kōit külarahwas paadiga kirikusse sõudis, langes

paat lausa wee pääl tormi läes ümber ja sinna hult-
tus⁷ noormees ja minija ja pääle nende weel palju
kõlarahwast. Mõlemad wanakesed olivad sell päe-
wal kodus, wanamees oma pimeduse pärast ja moor,
et ta wäitest last hoidis. Ja kui toisel pool järwe
kiri sisse löödi, oli see kella hääle ühtlasi hingetell
neile kadunuile, teda Jumal nii äriste taewasse ära
oli kutsunud igawest jumalateenistust pidama.

Nõnda jäiwad mõlemad wanakesed üksi tuppa
asuma, üksi oma muredega, oma waesusega ja oma
wäikse pojapojaga. Sest ainus pärandus, mis neile
mõlemaile armsatelt jäi, kes hukka olivad saanud,
oli nende wäike poeg Mik, ja et ta nii wäike oli,
nimetati teda enamiste Wäike Mik. Tema oli
ümmargune ja priske kui tüps õun; ja auusad sel-
ged sinifilmad olivad temal ja kollakas tult nagu
tuld. See'p ka ainus tuld oli sell Wäikesel Mikul
sini maailmas. Tema ümmargused põsed täitsiwad
ikka selle toa akna, kui maantee päält midagi tähtsa-
mat asja kuulus. Kui sa säält ehk mööda sõitsid,
siis oled sina teda wisististe näinud. Ja kui sa säält
pimedal ja toledal sügisel ööl juhtud mööda sõit-
ma, siis näed sa tule heledaste wäikse maja ahju eest
paistwat. Sõjamees istub ja koob noota, wana ema
loeb piiblist ette, lüsti waesed ja pimedad, kes pime-
duse maal elawad, walguse näewad paistwat; see
walgu on Jeesus Kristus, kes pimedate filmad
lahki teeb. Ja Wäike Mik istub kiwi pääl tule
walgel, põlwil kaks; tema kuulab nii ärkaste, nagu

mõistaks tema kõi, mis wanaema loeb. Aga wiimaks tuleb nii magus uni tema finisilmadesse ja tema ümmargune punakas pale waub hilja wanaema põlwele naale. Ja kui sa ta kõige uhtemas tõllas sääl pimedal teel istufid, siis peaksid sina ommeti rõõmu ja ladedusega halwa sauna sooja waesuse hõõse waatama. Sääl on usinust, sääl on südame puhtust; sääl on palwe rahu, mis südame mured minema peletab. Sääl on lootust Jumala pääle, mis kõi elu puudused jõuab ärawõita. See waene tuba on ricas: kas sa arwad, et ta küll oma warandust wüürsti kodade kulla wasta oletis ärawahetanud ?

Aga kui sa seda teed ilusal suwepäewal rändad; siis sa näed, et majakese lähedal wäraw on; siin pead sina seisatama, kui teegi lahti tegema ei tule. Aga oota natuke, pea on Wäike Mikk sinu juures. Säält ta tuleb juba toa ulfesi ja jookseb kividest ja kandudest üle, et digel ajal sinna saada, ja tema pilt kollakas tuft lehwib aga tuules. Müüd on tema juba wärawa juures. Kui sull mõni wastraha peals kae pärast olema, siis wiista seda tema kätte. Tema ootab seda. Aga kõige armsam on tall uus raha, mis helgib, selle üle rõõmustab ta üliwäga. Raha hinda tema ei tunne. Wast-kopit rõõmustab teda niisamuti kui kullane imperial, mis 10 rubla maksab. Aga ära sa raha enne tee pääle wiista, kui hobune ja wanter wärawast läbi on pääsenud. Sest Wäitse Mikku mõtted ei ole mitte pitlemad kui

tema nina. Kui tema raha tee pääl on, largab tema, nii pitt kui ta on, tema pääle ja lasseb wärawa hobusele wasta pääd langeda. Ära teda sellepärast tõrele; sest wäitsena ei olnud fina ka sugugi targem kui tema.

Wäite Mitt sõi enamiste kõwa leiba ja fillu ja talja, aga wabel sai ta ka kartohwlit ja piima ja siis oli temal pühapäew. Sellest kaswis tema priskeks ja sai aast' aastalt ikka ümmargusemaks. Eugeda ei mõistnud tema muud kui palwid ja Jumala lümme kasku. Aga tema mõistis päälae pääl seista ja pehmes rohus hundiratast heita; tema ostas tiwiga heleda järwepinda mööda lippi wisata kodukaldal, kui wanaema säääl tema särtsid oli pesemas. Tema ostas rasast teed mööda sõita ja naabri hobust jootma ratsutada, nimelt kui keegi weel kõrwas astus. Tema ostas lumes wahet teha metslana ja harakajälgede wahel ja tundis ka väga selgeste hundi jäljed. Tema ostas peergudest regefid teha ja kuuse käbidest hobusid ja lehmi, kellele jalgadeks tuletikud alla pandi. Seesugune oli Wäitse Mitu mõistuste nimekirj ja sest oli ka küllalt niisugusele wäitsele mehele õppida. Aga sest ei saanud mitte küll. Temal puudus üks väga tarwiline asi. Mina ei tea, kas ma seda ka pean nimetama. Temal ei olnud pükse.

Ja kahe põhjuse pärast oli tema neist ilma. Esimalt oli tema wanaisa ja wanaema väga waesed ja teisets oli kõige külapoistestest mood ilma seesuguste asjadeta jooksta, mida siis ka Mitul mitte ei

olnud. Ärgipäewadel olivad nemad enamiste kõik paljaste säärtega, üksi pühapäewadel olivad nemad nõnda riides, nagu muudki inimesed. Aga Wäitsel Mitul ei olnud ei ärgi- ega pühapäewal seesugutšid riistu, mis talle oleks pidanud olema ja see tegi talle palju muret.

Kaua aega ei arwanud Mitš ise enesel midagi puudu olevat; tema sammus, wäike särk seljas, nii uhkete ja rõõmsaste, nagu ei oleks terwes maailmas tustil enam nii täielist ihukatet olnud, kui temal. Aga mis juhtus? Ühel pühapäewa hommitul, kui kõik inimesed ennast taldale kottukogusiwad, et tirkusse minna, seletas Mitš, et ta tema tahab ühes minna.

„Ei see lähe korda!“ ütles wanaema.

„Miks mitte?“ küsis wäike Mitš.

„Sinul ei ole riidid.“ Wäike Mitš hakkas sügamaste mõtlema ja sai kurwanäuliseks.

„Küll mina wõiksin sul wana seeliku laenata,“ ütles nanaema, „aga siis peakšiwad sind kõik tüdrukud.“

„Ei mina taha tüdruk olla, mina olen mees,“ ütles Mitš.

„Kuule,“ ütles wanaema, „mees on muidugi mees, kui ta ta suurem ei ole, kui wana kross. Jää aga siiski koju, Wäike!“

Ja Wäike jäi seekord koju. Aga kohe selle pääle algas külas suur kohus. Sinna tuli palju rahwast ja muude hulgas tuli sinna ka Mooses Meier oma

pildilapiga. Kõik tahtsiwad pildilappi waadata, sest
 säääl nähti Napoleon Bunapart oma kuldkrooniga
 ja pitka mõõgaga, Suur Mogul oma toleda pitka
 habemega ja wits ümber kõhu, printsess Kuldautter,
 kes kaelapaelast tiigrit Narimani talutas, Kalewi
 poega ja Wana-Sarwikut. Mõned andsiwad Moosessele
 waskraha, mõned andsiwad talle hõberaha, mõned ei
 annud midagi, ja mõned ütlesiwad weel koguniste
 paha sõnu, aga kõigil oli see nii wäga meelt mõõda.
 Seda kõik jutustasiwad muud poisid Wäiksele Mikule
 ja tema ütles, et ka tema kohe läheb pildilappi
 waatama.

„Ei see lähe korda,“ ütles jälle wanaema.

„Miks ei?“ küsis wäike Mik.

„Säääl on suuri saksu, kohtuherra, fiketäär, kirjutaja, lommussaar, wallawanem, teekubjas. Ei sina
 wõi sinna minna ilma püüdata.“

Wäike Mik wõitles enesega wähe aega. Meier
 ja tema pildid oliwad talle liiaste südame pääl. Wiimaks ütles ta: „Wanaema, laenake mulle oma
 seelik. . .“

„Säääl ta on,“ ütles wanaema ja naeris kõigest
 südamest, kui pois naesterahwa seelikus mõõda tuba
 tõndis. „Noh, nüüd oled päris nagu tüdruk.“

„Kui ma nagu tüdruk olen, siis ma ei lähe,“
 ütles Wäike Mik. „Mina ei ole tüdruk, mina olen mees.“

„Küll sa oled ikka nagu tüdruk,“ ütles wanaema,
 „aga sa wõid kõigile ütelda, kes tee pääl wasta tu-
 lewad, et sa mees oled.“

Ma mõin ka ütelda, armas Mikk ja läts minema. See pääl sõitis temast üks reisiija herra mööda, lastis hobuse linnipidada ja ütles: „Kas sa tead, wäike tüdruk, ütelda, kus seda kohut peetakse?“

„Mina ei ole tüdruk, mina olen mees!“ ütles Wäike Mikk.

„Mehe moodu sa just wälja ei näe,“ ütles herra.

Wäike Mikk ei wastanud midagi, waid kui sinna õue oli saanud, kus kohut peeti, hüüdis tema nii lõwaste, et kõik kuulsiwad: „Mina ei ole sugugi tüdruk, kui see ka nõnda näib. Mina olen mees.“

Kõik wanad ja eided naersiwad, kõik poisid ja tüdrukud kogusiwad ennast Wäikse Mikku ümber ja hüüdsiwad: „Jah, jah, wäike Mai, kust sina nii ilusa seeliku oled saanud?“

„See on wanaema seelik ja ei mitte minu,“ ütles Wäike Mikk. „Mina ei ole Mai, waid Mikk, seda peate teadma.“

Siis wõttis kõige suurem ja pahem pois Wäikse Mikku oma olale, kandis tema pilditapi ette ja hüüdis, et see üle õue kostis: „Kas teie näete ka poolekopitulist meest? Waadake ometi meest, tallel seelik seljas on!“

Wäike Mikk sai väga pahaseks, tema hakkas poisi harja ja wanutab seda kõigest jõuust. „Ei see ole minu seelik,“ hüüdis ta, „see on wanaema seelik!“ ja hakkas siis nutma. Aga õel pois hüüdis ikka weel „Waadake seekumeeft.“ Ja nõnda jookseti siis tistudes ja karjudes talu õue mööda ümber.

Ei olnud Väike Mikk seesugust ratsutamist enne näinud. Tema nuttis, hüüdis, kaapis ja hammustas ja kui ta viimaks oma jalgade pääle oli saanud, hakkas ta kõigest jõuust jooksmas, langes aga seelikuga maha, tõusis siis, nutt kurgus, üles, — langes aga uueste, päänis jälle üles ja jooksis ikka rutemalt, kunni ta jälle kukkus, nagu tahaks ta hundiratast wifata. Viimaks jõudis ta ähtides ja nuttes lõigates wanaisa sauna juurde. „Wotte seelik ära!“ kisendas ta. „Mina ei taha seelikut. Mina olen mees.“

„Ära nuta Väike,“ trööstis wanaema. „Kui sa suureks kaswad, küll sa siis wõid näidata, et sa mees oled, nagu tõisedki.“

„Ja jah!“ ütles wanaisa, „ja esimene kord wõid minu püksid laenuks saada.“

Nemad armastasiwad jüdamest seda Wäikset Mikku, need isa wanemad. Tema oli pääle Jumala nende kõige suurem kosutus ja rõõm siin maa pääl. Nemad oleksiwad temale küll kas wõi tuldkirjadega sammetised püksid annud, kui see üksi nende wõimuses oleks olnud. Müüd sai Mikk üksi wõidleiba ja sellega unustaski ta seekord oma mure. Tema läks toa nurka istuma ja see ei tulnud talle enam meelde, kui suur häbi see on, kui mees peab seelikut kandma.

Mõni aeg pääle selle oli majaukse kohal tee pääl nii palju sõitjaid ja jalgrahwast, nii et ilm tolmu pärast paksuks läks, sest oodeti suurt herrat, kes ümber maad sõitis ja nii kõrge oli, et kuningatgi

waewalt suuremaks tuli pidada, kui teda. Kõik lo-
gusiwad ennakst nüüd kofku, et teda näha saada ja
temast jutustati juba nüüdki imelisi asju. Tema
sõidab kuldõllas, nii üteldi, ja tõlla ees on kaks-
toistkümmend hobust; riie on tal pääst kunni jalgadeni
hõbedast ja peenikesest kullast. Aga wäiksil lapsil
oliwad weel omad mõtted tema kohta. Nende aru
järele oli suurel herral suur paun seljas, täis hõbe-
raha ja lakritsi tükk, mida tema tee pääl laste
korjata maha pidi wiskama.

Seda juttu kuulis Wäike Mikk ja ka tema ütles,
et ta tahab waatama minna. Temal oli kõigis asjus
oma tahtmine, meie waesel Wäiksel, just nõnda kui
ka toistel wanaisjade ja wanaemade kullapoegadel.

„Wõi sina tahad!“ ütles wanaema. „Kas sa
tead ka kus sinu tahtmine on? See on siin minu
tasutus.“

„Ja sull ei ole ka riididki,“ ütles wanaisa nae-
ratades. „Wõi tahad jälle wanaema seelikut selga
saada?“

„Seelikut mina ei taha,“ tšendas Wäike Mikk
ja läts punasetsi kui wäht, kui ta kõige selle häbi
pääle mõtles, mida ta selle riidetüüti pärast oli tanna-
tanud. „Ei mina ei taha seelikut. Mina tahan
wanaisa pükse.“

„Mida weel? Mis sa koit pead kuulma?“ ütles
wanaisa. „Poh, tule siis, ja taluta mind pööningule,
siis katsume, kuidas need pükid sulle passiwad.“

Ega sa ei usu, kui wäga Wäike Mikk nüüd

rõõmustas. Tema jooksis kui kaks treppi mööda üles, nii et wanaisa waewalt järele jõudis. Tuldi suure punasets wärmitud kasti juurde, mis kõige laugemal põõningu nurgas oli ja mida Wäike igaford imekspannes oli waadelnud, kui ta hiirile lõtsu oli ülesseadmas läinud. Kõige esmalt paistis nüüd poisil filma suur mõõk hehkima tupega.

„Seda ma tahan,“ hüüdis ta.

„Mida veel?“ vastas wanaisa. „Pea mõõka, jenni kui ma uniwormi kastiist leian.“

Wäike Mitt wõttis mõõga ja see oli nii raske, et ta seda waewalt jõudis tõsta.

Wanaisa koputas häälitsehes tema palge vääle. „Kui sa meheks kaswad,“ ütles tema, „wõib see küll tulla, et ta sinul ükskord mõõk wõõl on ja et ta sina wõid isamaa eest wõidelda. Kas sa tahad, Wäike?“

„Tahan!“ hüüdis poeg ja tõusis püsti kui sirge yuu. „Mina raiun nende pääd maha, kui neid ta kes teab kui palju peaks olema.“

„Ohoh!“ ütles wanaisa. „Kui neid ta kes teab kui palju peaks olema. Kõik ripub selle küljes, selle wasta tuleb wõidelda.“

„Jah,“ ütles Wäike järele mõteldes. „Mina raiun pääd katti huntidel, kullidel ja nõgestel ja kõigil, kes wanaisal ja wanaemal paha teewad. Jah, wana-isa. Ja siis tison mina kõikidel taela, kes mind tüdrukute ütlewad olewat.“

„Monoh, Wäike! Ole itta tasasem ja ära ole nii toores oma loomu poolest. Siin on püksid. Woi tahad koguniste pratti kah, wõi mis?“

„Tahan, wanaisa, ja mööda. Ja kübart.“

„Noh, sina ei ole ka sugugi wähega rahul,“ ütles wanaisa. „Sa wõid siis ka minu pärast tõi saada, kui sa lubad ei mitte kaugemale minna kui üksi teewärawa juurde, kui see suurtsugu herra tuleb.“

„Luban, luban, wanaisa,“ linnitas Wäike

Wäewalt jõudsiwad nemad ülevalt pööningult maha, kui juba politsei sandarm kui tuulispää mööda teed lendas ja hüüdis, et inimesed mõlemalt poolt pidiwad kaugemale hoidma, sest mäne minuti pärast pidi kõrge herra sääl olema. Siis tuli rutt toigile ja rutt oli ka saunasti. Wanaisa pütsid pandi Wäiksele Mitule jalga. Hallid need oliwad, sääрте wäljaspoolel oliwad wälgasfinised triibud, ja nii suured, et Wäike Mikk oleks küll ühe ainsa sääрте sisse mahnud, terve mees. Küll nad sääl weidralt wälja nägiwad, aga jalga pidiwad nad ometi minema! Sääרתe lääriti pea pooleni üles ja kaela alt seuti paeladega kinni. Niisama palju on ka pratistki ütelda. Ka tema oli hall, suurte olapäälistega ja nii suur, et ta ennemalt Kalewipojale näis tehtud olewat, kui seesugusele wäiksele mehele. Kui see selga pandi puutusiwad täiksed maasse ja sawad pühkisiwad pörandat. „Si sellest saa midagi,“ ütles wanaema, lühendas aga ometi täiksid ja sawu neid oma nõeladega kottupistes.

Wäikse-Miku meelest oli see tõi wäga kohane ja sünnis ihutate. Siis pandi suur sõjamehe kübar päha, mis muidu tunni oladeni oleks meest uputanud,

fui ta enne mitte jennui kui pooleni poolels heinadega täidetud olnud. Viimaks tõideti raske mood, mis maad mööda kärikes, mööle ja rüütel Pituliini oli walmis. Ei ial pole wägimees uhkumine wõidu-wäljalt tagasi sammunud, kui Wäike Mikk esimesi pükse langes. Ta terve wäike ümmargune teha kadus nende ruumitate riiete sisse koguniste ära nagu särg järwe wette; üht wäiksed armsad sinisilmad, punakad põsed, wäike isemeelne nūri nina pilkusiwad ahtakese prau läbi prati krae ja tübara wahelt wälja. Kui ta nüüd nii uhkeste ja auusaste ehitatud teele läks, kuulus mööga kolm kiwide wasta, nõelad lange-siwad wälja, käiksed ja kuuesawad pääsiwad lahti, tübar kaldus kord paremale, kord pahemale poole ja see terve wägimeheline rüütel oli nagu kottulan-gemas oma tangelase koorma all. Wanakesed ei olnud kaua aega nii südamlisult naernud kui nüüd. Wanaisa ise, kes küll Wäike ehitamist kuulis, aga midagi ei näinud, keerutas wäikest sõjameest kolm-korda ümber, andis tema wäiksele ninale suud ja ütles: „Sumal õnnistagu sind Wäike; ärgu kandtu ial sandem mees kui fina Narwalaste wana uni-wormi!“

„Pane nüüd tähele!“ ütles wanamees. „Kui suur herra tuleb, siis terwita teda nii ja näita oma auustamist üles!“ Ja wanamees õpetas poissi püsti seisma nagu tikk, julgeste ülesastuma, pahemat lüüa õigeste wastu külge maas pidama ja paremat lüüa otja korma panema.

„Juba küll, wanaisa,“ ütles Wäike Mikk, kes ikka wäga tergeste õpetusest aru sai.

Waewalt jõudis Wäike wärawa juurde, kui juba laugelt maantee päält tolmu nähti ja kõrge herra sõites tuli, nii et kiwid sõdemid löiwad. Nüüd oli tema juba üsna lähedal — ja weel seda tuhat tulist ruttu, mis talle oli! Aga siis jättis korraga kutser hobused seisma ja hüüdis: „wäraw lahti, filmapilk!“

Nii oli nii, et sillakubjas ise omas ammetiwägewuses wärawa eest hoolepidamise enese pääle oli wõtnud, et kõik hästi lähets ja tema komando pääle wäraw äkki lahti lendaks, nõnda et suur herra sellest täie märgu saaks, misjugune korrapidamine tema tee pääl walitseb. Aga kui tõld tuhat nelja sinna tormas, juhtus nii õnnetumalt see asi, et kui sillakubjas kõige alandlikumalt kummardada tahtis, oli tema, prautsti! maantee kõrwas pikkali kraawis. Sellestehmatas kubja abilise, kes wärawa kõrwas komandot ootis, nii hirmsasti ära, et ta enam wärawa lahti tegemise pääle ei mõelnudki ilma oma ülema käsuta. Nõnda oli üsna asjalikult wäraw finni pandud suurte asjaajajate ees.

Tõld pidi seisatama, suur herra waatas imestades wälja ja kutser hüüdis ikka weel: „wäraw lahti!“ Siis wõttis Wäike Mikk julgust, astus kui ta waevaliselt ette, tegi wärawa lahti ja teretas auustades, nagu wanaisa oli õpetanud, just nii samuti nagu koerakutiskas, kes on istuma õppinud. Kutser lõi hobuseid, need hakkaswad jooksele, aga herra hüüdis tõllast: „Stoi!“ ja tõld seisatas uueste.

„Mis Pituliini, fina oled jääb Narmalaste uniwormis?“ hüüdis kõrge herra Wäitsele Mitule ja naeris, nii et töld wärises. Wäile Mitt ei mõistnud midagi wastata, tema mäletas üht feda, mis wanaisa oli õpetanud, ta teretas uueste soldati wiisi, parem täsi mütsi ääres, nii kangeste ja pühalikult kui wähe võimalik. See tegi weel enam kõrgele herrale nalja, tema küsis rahwa käest poisi wane-mate järele; ja sillatubjas, kes juba traawist üles oli saanud tõuseda, jutustas rutust, et pois waene laps olla ja et ta wanaisa juures, wana ja pimedas soldati-naru Hakuri juures asuda. Sillatubjas lausus neid sõnu niisuguse põlastawa häälega, nagu neid wahel kuulda saab, kui mõni wägew kubjas walla waesest rahwast kõneleb. Aga wäga pidi tema imestama, kui kõrge herra äkki tõlast wälja astus ja otse teel sauna poole astus.

Noh, feda imet! Wanamoor pidi tulkumise pärast istmes tulkuma, kui nii uhte wõeras nende talutuppa astus; aga wanaisa, kes midagi ei näinud, oli julgem ja näitas kombeliselt sinna poole, kus ta teadis pingi olewat.

„Sumala rahu teiega, hääd sõbrad,“ ütles wõeras. „Minu arust oled fina wana tuttav,“ jatkas ta, ärkaste wanaisa poole waadates. „Kas sa ei ole Hakuri, Nr. 39 minu endisest rügemendist?“

„Jah, kapteni herra,“ wastas wanaisa imestades, sest tema tundis hääle.

„Noh, Sumalale tänu, et ma sind wiimati leidfin,“

ütles herra. „Kas sa oled unustanud, et just sina mind kõige tulifemas tapeluses oma selga võtsid ja mind suure waewaga sügawast jõest üle lantsid, kus mina haawatud ja minekuses olin ja peaaegu waenlaste kätte oleksin langenud? Ja kui ka sina enam seda ei peaks mäletama, armad sina, et mina seda võitsin äraunustada? Kui rahu oli tulnud, otsisin mina sind kaua, aga kui ma kõige vähemat teadust ei saanud, pidasin mina sind juba surnuks. Aga nüüd olen mina sind leidnud ja nüüd tahan mina muret landa, sinu eest, sinu naese eest ja selle wäitse poja eest. Tubli pois! Ja siis hakkas herra poisi laela alt finni, tõstis tema üles ja sunteles teda, nii et tübar wäitse mehe pääst maha kukkus, mööd kolises ja kõik wanaema nõelad pralists ja püksidest lahti pääsivad.

„Ära tee!“ ütles Wäitse herrale. Juba ajasid sina tübara maha. Wanaaisa saab kurjaks!“

„Helde armuline herra!“ ütles wanaema Wäitse pärast päris häbenedes, „olge nii armuline ja ärge pahandage mitte, et pois oma suud mööda kõneleb; sest tema wäetike pole palju tõiste inimeste sellist mitte saanud.“

„Wanaaisa saab parema tübara asemele,“ ütles herra, „ja teie, kallid ema, ärge muretsege poisi suu pärast; tema on mees omaist lohast lah! Kuule Wäitse sinust wõib üsna tubli mees saada aega mööda. Kas sa ehk tahaks tublits sõjameheks saada, nagu sinu wanaaisa on olnud?“

„Wanaisa ütleb, et kõigeesmaslt tuleb küsida, kelle wasta on sõtta minna,“ wastas Wäite.

„Oled sina aga ka ikka teinud,“ ütles herra naeratahes. „Ei julgust näi sull puudumat.“

„Jah, armuline herra, see tuleb fessi, et tall täna esimest korda püksid jalaš on ja julgus tuleb mehel ikka ühes püksidega.“

„Ütelge parem, et see tuleb Narmalaste uniwormiga,“ ütles herra. „Palju püüsirohu suitsu ja palju auru on selle wana kulunud uniwormi küljes, ja seesugused mälestused päriwad põlwest põlweni. Aga nüüd on juba teine aeg ja poisist võib veel tugi saada meie isamaale. Kas sull ka jõudu on, wäite mees?“

Pois ei wastanud midagi, waid firutas aga oma kestmise sõrme wälja, et suure herraga sõrmi wedada.

„Küll ma juba näen,“ ütles herra naeratahes, et sinust mees saab nagu karu, kui Sumal aga sind kaswada lasseb. Aga kas sa ei taha ära minuga tulla igapäew pehmet leiba sööma ja piima jooma?

„Eht saad ka veel mõni kord lakritsi ja wesi-tringlid, kui sa üsna hääd laps oled.“

„Kas ma ka hobuse seljas saan sõita?“ küsis Wäite.

„Jah, muidugi,“ ütles herra.

Wäite Mikk mõttles wähe aega selle loo üle järele. Tema wäikesed filmad jäiwad kord herra, kord wanaisa ja kord wanaema ja siis jälle herra

pääle vaatama. Viimaks hüppas ta wanaisa selja taga ja hüüdis: „Mina jään wanaisa ja wanaema juurde.“

„Aga,“ ütles wana sõjamees liigutatud häälega, „armas Wäike, wanaisa juures saad sa üksi loma leiba ja wett ja hilu. Etis sa ei kuule, et armuline herra sulle pakub pehmet leiba ja viima ja muud hääd, ja mõtle ommeti, sa saad ka hobuse seljas sõita!“

„Mina jään wanaisa juurde. Mina ei lähe wanaisa juurest mitte,“ hüüdis Wäike Mikk, nutt kurgus.

„Sina oled hää laps,“ ütles herra pisarfilmi ja poisile ümmarguse põse pääle koputades. „Jah, jää sina pääle wanaisa juurde; küll mina annan muret, et ei wanaisal ega wanaemal ega sinul pole enam tarwis nälga näha ja kui sinust üstskord tubli mees maailma saab, siis tule minu juurde, kui ma veel elus on; mina annan sulle maad künda ja metsa laastada. Saagu sinust sõjamees või talupoeg, üstskoit, kui sa aga oma isamaa auusaks ja ustawaks pojaks jääd. Kas sa tahad selleks jääda, Wäike?“

„Joh, ma tahan!“ vastas pois kindlaste ja julgeste.

„Sumal õnnistagu sind, laps!“ ütlesiwad wanaisa ja wanaema liigutatud.

„Ja Sumal õnnistagu meie armast isamaad ja andku talle palju seesugusid ustawaid poigi, kui sina oled, Wäike!“ ütles herra. „Sest,“ lisas ta, „nii

mõni põgeneb waeselt kõwalt leiwalt ära pehmid
takkusid otsima, ja mis ta sellega wõidab, seda
teab Jumal ja tema südametunnistus; wähemalt
nende kodumaa ei saa sellest mitte kasu. Auusta
aga oma isa ja oma ema nende waesuses, et sinu
lääsi hästi täib ja sina kaua elad maa pääl!

„Jah, see seisab aabitses,“ ütles Wäike Mikk.
„Seda küll. Aga see peab ta toitude südames
seisma!“ ütles herra.

Kewade.

Linnufene laula sa,
Hüüa hõbe häälega!
Hüüa koidu hiilgusest,
Kullarikkast kewadest,
Kuis ta metsas mühiseb,
Muru uuest muheneb.
Linnufene laula sa,
Hüüa hõbe häälega!

Lillekene lehka sa,
Lehka armsalt aasala!
Lehka lustist lõbusast,
Õilme ilust hõrnemast,
Kingi uuest ilmale
Kinda rahu rohkestel!
Lillekene lehka sa
Armsalt oru aasala!

Ojakene oowa sa
Järwe randa rutuga,
Wii sest talle sõna säääl,
Mis sa nägid nurmeääpäääl,

hüüdnitada, siis olivad ka tattlid nüüdki veel liig kõrgel ja nautamad ahwid wistasiwad, et teda nagu weel pilgata, tattli seemnid talle wasta nägu. Oh, mõtles tema, kui ka mina ahw oleksin, siis läiks ka minu läbi igapäew hästi ja mull ei oleks mitte tarwis ühte puhku kameli juustu ja kibedaid taimi süüa.

Nüüd oli tema rikas kuningas ja sai tattliwilja meelt mõõda süüa, kuna ahwid selle asemel seda oma raudpuuridest seda imestades ja taetsedes katsusiwad. Ja tema sõi, sõi ikka nagu koolilaps. Aga ka maius- asjad saawad aegamööda igawaks. Nõnda ei maits- nud ka wiimaks tattlid talle enam. Ja siis tellis kuningas enesele meelikalkusid Persiast. Kui ka mesi wiimaks igawaks läks, lastis tema ananawiljast ja kobarasuhkrust enesele magusat sahwti teeta, et midagi iseäralist suhu pista. Seda söödi mõni aeg ja siis katsuti jälle mõnda muud hommikumaa wilja. Aga kõik see sai wiimaks ütsluisets ja igawaks.

„Kotameister,“ ütles kuningas, „otsi mulle midagi, mis on magusam kui magus! Mina ei suuda enam seda üheluisi ja igawat sööki, mis sa mulle annad, suhu pista.“

Kotameister sai nüüd väga kurwaks, sest tema oli juba terve hommitu läbi otsinud, et leida, mis kuningale kõlbaks. „Kas ma ei peaks ka mitte Euro- pamaa komwekke lastma tuua?“ mõtles ta iseeneses.

Ja ta saatis ka Euroopasse komwekkide järele. Hull kamelid sõi terve koorma suuri ilusaid kom- wekke kõige paremast marmeladist kunni kõigesuguseni

suhtu tangudeni. Siin oli karbikese, talle kaante pääl sajasugused salmid olivad ja teisi, mida ilupildid ehitatiwad; siin oli Vandrini ja Montpensieri maiust, Pariisi sokoladi kommekke, kõigesugused karamellid, õnega suhtu südamid, piparkooksid ja pumpernikkelid. Mis oleks ta himukas kuningas enam soowida wõinud? Tema kutsus kõik oma sada abikaasat ja sada last kogu, tegi karbid nende silma ees lahti ja jagas neile igale ühele nii palju, kui nemad aga jõudsiwad süüa. Ja ise sõi tema paljast kommekki pruukostiks, lõuneks ja õhtuks.

Jah nii, see kestis nii nädala päewad. Siis hakkas kuningas kõht kühuma, niisamuti ka tema sajal naesel ja sajal lapsel. „Ei,“ ütles kuningas, kes mitmel õöl enam silma kinni ei saanud, „see ei lähe korda, kokameister. Eks ma sulle ei ütelnud, et sa pidid midagi ohtima, mis on magusam kui magus.“

„Kuningas,“ ütles kokameister, ohtali marmoripõrandale heites, „ärgu sinu wari ial wähenegu! Wina, sinu uustaw koer, olen kõik nurgad kolmes maailma jäus läbi ohtinud, et sinu kõrget himu täita. Kas sa tähid, et ma weel Ameerikast ja Australiast pean ohtima?“

„Kumalus!“ ütles kuningas wihaselt. „Mis oleks säääl muud kui suhtut ja kokuspähklid? Ohtimulle midagi magusamat!“

Kokameister närises, sest ta teadis, et tall oma pää pärast tarta oli. Ta lõi kolm korda oma päda wasta põrandat ja ütles: „Herra kuningas, kutsu

seia kolm tarka meest, ja mida need sinule ütlevad, seda teen mina sina koer, kui aga sinu tark suu räägib.⁴

See nõu oli kuninga meelest häa. Tema kutsus enese juurde tarku mehi ja küsis nende laest, kust ta leida võiks, mis magusam on kui magus.

Targad mehed palusivad enesele kolm päeva mõtlemise aega, et nii raskest mõistatust ära seletada ja kui need päewad mööda olivad, astusivad nemad jälle kuninga ette.

„Isand,“ ütles esimene neist, „sinu õnn võtku itka veel kaswada ja suuremaks saada! Midagi ei ole magusam kui iludus ja lahtus. Väheta sellepärast oma ori ümber ilma. Tema toogu sulle kõige kaunima mõrvoja terve maa päält esimeseks abikaasaks tõist sada!“

„Tark mees,“ ütles kuningas, „küll oled sina nüüd rumal. Ei ole mul praegu midagi rõõmu oma sajast abikaasast, kes igapäew oma keskel riidleswad: mis rõõm võiks mul veel siis veel sest olla, kui keegi sinna juure tuleks? See ei oleks muud, kui üks riidleja enam.“

„Isand,“ ütles teine, „sinu sõnad on kui kuldõunad hõbewaagna pääl. Ei ole midagi magusam, kui wihamehete lättematsta. Abessiinia kuningas on sulle 100 walget hobust wõlgu, mida tema aastaseks renthinnaks peab maksma. Tema on selle asemel sulle üksi lontawa eesli saatnud. Marssi tema maasse, hawita see ära ja müü tema terve rahwas orjades!“

„Abessinia kuningas on nart,“ vastas kuningas, aga sina oled veel suurem nart kui tema. Mis rõõmu oleks mull sellest, kui mina selle mehe põrmu heidaksin ehk kui mina tema rahwa orjadeks teeksin? Põrm paneks minu kurgu tinni ja lusi mõtaksime meie nii palju ülespidamist nii suurele orjade hulgale? Väi armad sina, et mina neid peaksin kummitidena elatama?“

„Ei, isand kuningas,“ ütles kolmas tark mees; „sina ise oled kõige targem mees oma terwes riigis; ela sina tuhat aasta! Ja kuna sul juba tõik on, mis inimese süda himustab, siis ilmuta oma auu, wäge ja rikkust kõigele rahwale. Ehita ennast purpuriga, istu kuldse järje pääle, kogu kõige ilma rahwad enese ümber ja mõta nende auustamist wasta! Usu mind, see on magusam kui mesi, tattlid ja marmelaadid.“

„Minge kus kolmat,“ ütles kuningas. „Kotameister, anna neile igale ühele üks pumpernikkel! Tehku see neile seda sama paha, kui minule! Sest seitse õõd ja päewa ei ole mina oma filmi enam tinni saanud.“

Kotameister andis tarkadele meestele kolm pumperniklit, nad pidid oma ois wasta pörandat lödma, tänama ja södma. Aga pumperniklid jäiwad neile kurgu tinni. Terwe kuninga pere naeris, aga kuningas oli pahane ja läks ära. Ei ole tema kuskilt leidnud, mis oleks magusam, kui magus. Ei ta mõinud oma saaja abikaasa juurde minna nende riidlemist kuulma. Ei olnud ka tema meele pärast

ühe lontawa eesli pärast üht terwet rahwast ära hāwitada; ja mis rōõmu oleks temale ka sest olnud, kui tema kui ilmaime omas purpuririides oleks istunud ja terwet ilma ennast oleks imeštada lastnud. Pääle selle oli temal weel suur hulk komweti lastisid järel; mis pidi tema nendega tegema, kui nad tema perele igawaks saiwad nagu talle enesele? Shta oli luuma pāewa järel tulemas. Päite hakkas weerima. See pidi just kellu kuus looja minema. Kuningas istus üksi sügawais mõtetes omas aias. Purtskaewud purskasiwad weel ülesse, mandlipuud õitsemiwad, wiigipuu wari kaswis ikka pitkemaks liiwa uulitsatel. Kõik oli nii wäikne ja armas, et kuningas juba iseneses mõttema hakkas, kas see ilus õhtutund mitte wiimati magusam ei ole kui Landrin'i ja Montpensieri komwetid.

Sääl tuli forraga sinna waene ristitud orjanaene ja talutas kae kõrwas wäikest nelja-aastast poega. Tema ja laps näisiwad mõlemad wäsinud olewat. Nad oliwad pitka tee päält tulnud ja oliwad, õõmaja otšides, kuningal lustaeda ära efsinud. Kuningal oli hää süda, tema märkas, et neil nālg oli ja temale tuli midagi meelde. „Ori,“ ütles tema ühele teenijale, kes mitte kauget säält kaskusid ootis, „too siia mõni suurem komweti kast, mis sa aga wāhe kanda jõuad.“

Ori läts ja tõi kaenlas neli suurt kasti maius-asju.

„Pane, mis säält sees on, seia rohupingi pääle!“ ütles kuningas teenijale. Aga iseneses mõtles tema:

See waene naene ja tema laps ei ole elades aimanudki, et seesugust kostirooga olemas on. Katsume ommeti, kuis nad seda sööma hakkawad.

„Sööge aga nii palju, kui tahate!“ ütles kuningas naesele ja poisile, kes juba rohusse pingi kõrwa maha oliwad istunud. Ema mõttis tüki suhkruleiba ja andis seda poisile. Pois pidas seda käes, aga ei pistnud mitte suhu.

„Ah, küll ma mõistan,“ ütles kuningas; „poisil on jänu, tema on päewa palawuses nii palju käinud. Ori, too wärsket wett hallitast! Tõeste on midagi, mis on magusam, kui magus, see on kange jänu kustutamine.“

Pois sai wett ja jõi, aga ei sõõnud ommeti midagi neist maiusasjust. Kuningale tegi see nalja, et ta ise oma kõrge täega talle kõige paremaid asju pakkus, nõnda et poisi ümber suured hunnikud kallist kostiroast tõusefiwad. Aga kas ta neid jõi? Ei sugugi mitte. Küll firutas ta mõni kord tõe wälja, et mõnda iseäranis meelitawat hää asja wasta wõtta, aga ei ta seda näinud. Tema filmad läifiwad ikka segasemaks ja wäitsemaks, ja wiimaks langefiwad nemad koguniste kinni ning wäike mees uinus magama, pää rohupingi wasta najatatud, nõnda kui see raske päewatöö järel magama uinub, kellel hää südametunnistus ja lapseline rahuline meel on.

„Mida nüüd?“ ütles kuningas, „kas ta magama jäi?“

„Kii see näib olewat,“ ütles ema.

„Ja ta jättis kõik need lastid asjad maitsemata?“

„Jah, isand. On midagi, mis magusam on, kui magus, ja see on — l a p s e u n i.“

„Koh, just seda olen mina kolmest maailma jauts otsinud ja ei ole seda kuskil leidnud!“ ütles kuningas päris imestades. „Kas uni? Mida sa ütlesid? Mina ei ole karm wäärt enam seitsemel döl und maitsta saanud.“

„Olge kui lapsed, kuningas, siis saate seda kogu mõistma.“

„Mida siis? Ets ma ole olnud nagu laps? Kas mõni koolipois wõi koolitüdruk on ial ahnem olnud maiusroogade pääle, kui mina, mina ise, see kuningas? Ja ommeti ütlen mina sulle, naene, et mina seitse pitka död ei ole nahka filma pääle saanud.“

„Ah kuningas, ei mitte lapse ahnus too meie filmadesse magust und, waid lapse süda, hää inimese töö, palwe ja õiglane süda. Meie täiskaswanud inimesed teame veel üht asja, mis veel õndsam on kui lapse magus uni, see on pattude andeks saamine. Aga magaja laps on rahul, sest tema magab inglite warju all.“

„Ori!“ hüüdis kuningas.

Ori tuli.

„Wista kõik need lastid ühes kõigi maiustega jotte. Ja wii siis see minu kätt duue, et saäl asupaik sellele naesele ja lapsele saab walmistatud! Mina tahan igapäew tema käest nõuu küsida, sest

tema on targem kui mina ja kõik targad mehed minu
termes riigis... Magusam kui magus! See oli
ommeti tähtis ja häa, et mina selle viimati leidsin.

Ja päike läis looja ja labrus imeilusast lustiast,
õitsewaist mandlipuudest, uhkest kuningakojast, loh-
kunud targust meestest, waesest ristiusu naesest, ma-
gawast poisikest ja rikkast Araabia kuningast, kes nüüd
mõistatuse võtme oli kätte saanud ja une hõlmast
jeda oli leidnud, mis on magusam kui kõik mee-
maised, tattlid ja terve ilma kunstilised kommedid.

Egiptusemaa pääsuke.

Kas teie olete kord näinud wäikest maja maantee ääres, kelle seinad on halliks wärwitud, kellel walged afnapiidad on, kuhu wäike rõdu sissewiib ja kus õuel on kollane wäraw. See näitab kõi nii armas ja kaunis olewat; sääl elawad wiisiste hääd inimesed. Seespool wärawa kõrwas, just tee ääres, on suur tihe puu, kus linnud ikka laulawad ja kelle õht kowadel nii armas on, et terwe ümberkaudne maa temast lehtab. Kelle peaks see rahuline maja olema ja mis puu peaks küll see wõderamaa puu olema, kelle sarnast muidu kuskil siin meie taredas Põhjalas ei näe olewat?

Mitu, mitu aastat tagasi, asus siin üks wana ema, kellel kolm wäikest tütart olwad, kelle hulgas kõige wanema nimi oli Jilia, keskmise Miilia ja kõige noorema Emiilia. Ihesugused nimed oli see eit oma tütaratele pannud! Mis oleks küll weel neljandamale nimeks antud, kui ta küll weel seda oleks olnud?

Ei see maksja selle üle järele mõelda ja ennast selle mõttega waewata. See on ükskõik. Need kolm tütart olwad aga wiisakad, sõnawõtlifud ja hääd lapsed; ialei teinud nemad ema tahtmise wastä. Ja mis oleks ta sellesti

olnud, kui nende nimed Heinaldors, Wabarnaufs ja Räästawesi oleks olnud. Ega nimi meest ei riku ja see on päris narr, kes sellepärast kurwastab, et tema nimi Kert ehk Kadri on. Kui sa aga auus ja waga oled, see on pääsi; sellega üksi sina oma nime ehitad ja auu sisse paned.

Majas asus weel wiieski hingeline, ja see oli pääsuke. Tema iseäralik wäike asupait oli katukse paari all ja saäl asus tema terwe sume oma wäikeste poegadega, ilma et ta renti oleks maksnud. Talwets läks ta ikka pikkale wõeramaa reisile, aga tema ei reisinud mitte ei tõlla ega trostaga, ta ei olnud tal mitte tarwis oma warandust pauna ega reisikotti panna. Tema lendas nobedaste kui nool oma mustade, wäikiwate tiibadega ja oleks ta lena küll, seda tüüdihobust näha, kes temaga wõiks wõitu jooksta; aga seesugust hobust ei olegi. See reisi pääle minet tuleb iga aasta ühel ajal. Ei ole ta keegi sügise pääsukesele ütelnud: „mine nüüd ära!“ Ka ei ole keegi talle kewadel ütelnud: „tule nüüd tagasi koju!“ Aga tema teadis seda ilma kellegi ütle mata ja ta tüdrukud teadsiwad seda wäga hästi; sest nemad loiw armastasiwad seda usinat ja ilusat lindu. Ja kes ta ei armastaks pääsukest? Pääsuke on kõige armsam lind Sumala halja ilma pääl, ja kes pääsukesele wiga teeb, seda peaks wares wiitsutama ja kull tiksuma.

Ühel Misklikuu päewal, kui haab ja pihlakas juba kollatama hakkasiwad ja pilwed paksudena pan-

ladena ennast taewa alla kogusiwad, istusiwad kõi-
kolm tütar pingi pääl rüu katulje all ja kõnelesiwad
iseteistes: „täna läheb pääsute ära!“

„Tirr, tširr, jah ma lähen!“ libistas pääsute,
kes neid sõnu oli kuulnud, kuna ta katulje äärel istus
ja linaseemet reisi eineks nokkis.

„Aga ütle kord, hää pääsute,“ palusiwad tütar-
lapsed, „kuhu sina nõnda lendad iga sügise, kus sa
talwel oled, mis sa jääd teed wõderal maal ja kes
näitab sulle teed sinna ja sealt tagasi.“

„Tirrir! Siin oli ju mitu küsimust ühe korraga,“
libistas pääsute. „Kas teie olete kord Tema pääle
mõelnud, kes kewadel ütleb lillidele: „kaswage!“
ja maa rohule: „tee maa haljaks!“ Seesama Su-
mala helde ja armas hää ütleb sügise wäiksetele
lindudele: „minge!“ ja kewade: „tulge.“ Ja wäikesed
linnud on Sumala sõnamõttelikud lapsed; nemad
kuulewad tema häält ja tema näitab neile teed lõp-
pemata loodusruumis õitsewate maade ja määsawate
merede üle. Nõnda lendame meie sügisel ära, kui
meie südames seda äratawat häält kuuleme; meie
läheme armsast Põhjalast ja lendame paari päewaga
mitu tuhat penikoormat, senni kui meie laugele lõunesse
ühte maasse saame, mida Egiptuses kutsutakse.“

„Jah, jah!“ ütleiwad tütarlapsed, „seda maad
teame meie küll. Sinna põgenes ju ka Jeesuslaps
oma wanematega kuniinga Herodesse wiha eest.
See on wiisiste ilus maa, kus Jeesus wäiksenä olles
warju on leidnud.“

„Seda ta on,“ ütles pääsute, „see on ilus ja õnnistatud maa. Mäelingud lumavad saäl kallistest kiividest ja kullast, wiljarikkad orud lehtawad lugemata lilledest ja weed on täis imelisi loome. Oh, kui teie seda ilusat puud näeksite, mille all mina asun. Selle haljas ehe ei närtsi ühegi talwe külma tões, selle died lehtawad kui paradiis ja selle wili on päris kuninglik. Selle okste pääle olen mina oma pesa teinud wägewa Niiluse jõe taldale, kus kuld-kalad weepinnal wälguwad; ja saält lendan mina üles kõrgesse, sinisesse maailma, lendan üle põlewate tuumade kõrbete, kus lõuloeer* jännu pärast mōurab ja üle Sennaori tangelasmägede, selle rüngastelt te- mandid wasta päewa wälguwad.“

„Aga mispärast sina wäite pääsute siis kewadel tahad saält ära tulla, saält õnnistatud maalt?“

„Ah, ei ma seda tea. Saäl tangel ei ole midagi talwe ega suwe, sügise ega kewade wahet; ei saäl muud wahet ei wõi tähele panna, kui üksi wihma ja kuiwa aja wahel. Aga mina tunnen seda eneses, millal Põhjalas kewade on. Siis tunnen mina iseäralist soowi ja ihaldust; mina tahan nii suure himuga näha seda armast, kõrwalist lodumaad saäl tangel. Minu meelde tuleb üksi wäite maja, mille räästa all mina olen sündinud, kus ema mulle esimese seemne tõi minu wäiksesse nolla ja kus ta mind lendama õpetas oksalt oksa ja katukselt katuksele. Ja siis on minu meelest, nagu ei oleks üldski maa sin maa pääl nii ime ilus, nii ütiemata armast kui

see maene maa siin laugel lumises Bõhjalas; ja kui mu meelde tulivad tema noored tased, tema haljad neemed ja tema lugemata heledad wetemäljad, oh, ei ma siis oleks tahtnud tema punasid maasikaid la paradiisi tulddunade wastas ärawahetada ja ennemine asun mina omas lihtsas pesas sauna räästa all, kui Sennaori wäluwate teemandite keskel. Kuis peak-
siwad küll inimesed oma isamaad armastama, kui üks pääsukeneegi ilmas oma sündimisepaika ära ei wõi unustada, ehk ta küll mõnikord mitme tuhande penikoorma laugusele muistsse maadesse lendab.⁴

„Jah, jah,“ ütlesinwad tütarlapsed, „nii peaks olema.“

„Alga pea oleksin oma reisi äraunustanud,“ ütles pääsuke. „Kas tahate, et ma teile mõne kalli asja Egiptusemaalt kaasa toon?“

„Mina sooviksin enesele temandit Sennaori mäelt,“ ütles helkiwate filmadega Riilia.

„Ja mina,“ ütles Miilia, „tahaksin kõige enne- mine enesele kaunist tuldkala Niiluse jõest.“

„Ja minule, hää pääsuke, too üks ainus seeme sellest puust, mille all ja sääl Egiptusemaal asub,“ ütles taineste Emiilia.

„Tirr-tirr!“ wastas pääsuke ja lendas ära.

Selle päewaga algas sügis pääle, wiimasadu ja muda teede pääl, marjade suhtruga sõseseetmine, worsti tegemine ja palju muid seesugusid sügisesi toimetusi. Oliis tuli talwe oma lume ja jääga, oma sooja tubade ja maguste juttudega, oma jõulufingi-

tustega ja lumelelledega ja kõige muu töödega, mis talve kuuluvad. Aga siis tuli ta lewad jälle, ja hakkas sulama ja linnud hakkasivad laulma, maa läks paljaks, ilusaid wäiksid lillikesi hakkas päewa poole torkima, puud pakatasivad ja läksivad lehte ja palju muudki sellesarnast sündis, mis lewadesse puutub. Pikk talve oli nii ruttu ära kadunud, et kõik seda imets paniwad.

Suhtusivad siis jälle korraga Jilia, Miilia ja Emiilia ühel ilusal leheküu hommikul wäikse pingi pääl rõu katutse all istuma ja nad ütlesivad istestest: „Täna tuleb pääsute!“

„Tirr-tširr!“ Sääl ta juba oligi, istus räästa all ja nokkis rohu seemnid, sest temal oli reisi pääl nälg tulnud. Kohe hüppasivad kõik tütarlapsed üles ja heitsivad igaüks formsuutelusi tema poole. „Kas sa töid meile, mis sa lubasid?“ küsisivad kõik.

„Titterli,“ vastas pääsute ja kohe langes suur helkim temand Jilia põllele. Ja küll oli ta termas seda kätte wõtma. Teemand oli nii suur, kui kõigesuurem hermes ja selle paiste oli nii helkim, et waevalt tema pääle wõis waadata; ta kõige selgem hallika wesi ei ole heledam, kui selle kalli kiwi hell. Ja mis üks seesugune kiwi wõis maksta, seda ei wõinud tütarlapsed aimatagi. Küll oleksivad nemad tangeste ära ehmatanud, kui nad oleksivad kuulnud, et selle kiwi hind enam kui sadatuhat marka oli.

„Jah nii, tütarlapsed,“ hüüdis pääsute, „mis teie nüüd säääl nii tangeste wahite? Tooge kohe ühe ast-

iaga wett Miilia tuldtalale. Teemand oli muil küll hõlpsaste tiima alla mahutatud, aga talaga oli muil ütle mata palju waewa, seda nii pitka tee pääl wiigi-puu lehes tuua ja sää l mõni pisar Rordofani roht-saare wett seespidada!"

Ei olnud tarwis Miiliale tahte tästu anda; pea tõi ta suure klaasastia, mis ammu juba kala asupai-gaks walmis oli muretsjetud. See oli altpoolt awa-ram kui ülewal suust ja tema põhjas oli wäike kam-mer ehk puur, kuhu lilli wõis panna ehk ka päris elaw linnukene. Ja see oli ka nii kena näha, kuis kala ja lind ühe katutse all toime saiwad ja kui lin-nuke oma wäikse nolaga tuldtala järele nokkis ja kala sawaga liputades linnu eest paktu ujus. Miili oli arwamata rõõmus. Tema meelest oli see elaw tuld enam kui surnud liwi.

Emiilia ootis waitfelt ja kannatlikult. Küll ta seda arwas, et pääsute, kellel hää mälu oli, ka teda ei olnud unustanud; ja see ootus ei petnud teda ka mitte.

„Wõta siis wasta!“ lüidistas pääsute ja lastis Emiilia peusse wäikse halli seemne sadada, mis mitte suurem ei olnud, kui õuna seeme. Ja pääsute len-das kohe ära. Uudishimuliselt tuliwad tõised ded waatama, mis Emiilia oli saanud ja kui nad näutu-mat seemet teemandi ja tuldtala kõrwas nägiwad, purts-kasiwad nemad naerma ja ütlesiwad: „Aga see oli ka kingitus, mis maksis Egiptusemaalt ära tuua! Anna see kanade lätte. Pääsute tahtis wististe

finuga nalja teha! Küll ta sulle ikka midagi paremat on toonud."

Emiilia hakkas järele mõtlema, kas ta seda seemet tõeste kanade roaks pidi andma. Ei mitte! Mina panen tema lillepotti; ehk laswab temast omemeti midagi. Ehk võib veel koguniste nii olla, et mina kõige parema kingituse olen saanud.

Ja nüüd, lapsed, mõite siis kuulda, kuid edaspidi sõsarate kätt käis ja nende kingitustega lugu oli. Jilia, kes kalli kauni teemandi oli saanud, ei suutnud teda käest ära panna ja waatles teda ikka. Päewade wiisi seifid tema filmad kiwi poole pöördud; õõsel hoidis ta teda enese kõrvas ja nägi temast und. Ei mõtelnud ta enam mislegi muu pääle. Tema ei wiitsinud enam palwet teha ega tööd teha, waid tema sai hooletumaks, laisaks ja sõnawõtmataks. Ja mis weel kõige sandem oli, et kui ta laswas ja sunnits sai, siis pidas tema ennast arwamata rikkaks ja sai edewaks ja kõrgiks. Tema kandis uhkid riidid ja näitas muile, nagu oleks tema auusam, kui tõised tütarlapsed. Ja et ta rikas oli, siis oli neid muidugi palju, kes tema pääle omad filmad heitsiwad. Aga nii mitme lossija saatis ta minema ja wõttis wiimaks selle enesele meheks, kes tema meelest kõige wiisakam ja nägusam oli. See oli üks sirge ohwitser, sell oliwad wärwitud juhiwiitsad nina all, kollane krae kaela ümber ja kuldööd külje pääl. Paar aastat elati väga uhkeste noore paari kodus, peeti uhkid pidusid ja oldi nagu oleksiwad nemad

wäitsjed wüerstid. Aga et see kõit wõlaks wõeti, mille pandiks see suur ja ilus teemand oli pantud, siis tuli wiimaks päew lätte, kus keegi enam neile midagi lainata ei tahtnud. Selle asemel tuli ühel päewal kohtusaks ja palus tuhat korda andeks, kui ta elstak. Aga tema pidi nii hästi teemandi kui ka kõit muud asjad wõla pärast pitsari alla panema. Nõnda lõppis sääl see au ja ilu.

Dhwitser pögenes ära Ameerikasse. Jilia jäi päris waeseks. Tema pidi enesele leiba teenima piparkookide küpsutamise ja tangumõrsti tegemise läbi. Nükkusest waesuse sisse wiib lai lahtine uks, mida uhkusest ja edemusest nimetatakse, ja neid on palju, kes siit uksest sisselähewad.

Noh, mis arwate teie siis Miiliaist saanud olewat? Temast sai wäga luuleline ja tunderikas mamsel, kes muud ei teinud, kui et ta ikka oma kuldkala hoidis ja seda haigeks pidas. Wahel oli sell tema aru järele kopsutõbi, wahel weretõha. Pääle selle luges Miilia palju roomantsid ja kirjutas ka ise see-suguseid salmisid, mida tagurpidi loetakse. Tema oli nii arwamata haritud ja nii kõrgeste koolitatud, et ta ühtegi tööd õieti teha ei osanud ja nii ütle mata tundehörn, et ta igale ühele igawaks sai, kelle seltsi ta juhtus. Ükskord oli kuldkala omas klaashoones surnud ja selle mure pärast ei olnud ka Miiliaga enam lugu koguni õige. Tema pahandas nüüd selle üle, et ta kala wette oli pannud, kus ta hukka pidi saama. Ta pidi nüüd midagi muud elawat enesele

hoiulapsetis saama, ja tema saigi sülespeetawa toa-
toera, ja selle nimi oli Tipe. Ja Tipet hakkas
nüüd Miilia hõlitama, nagu enne tuldtala. Ka Tipe
oli hõrna werega ja ilta haige. Tema pidi wahel
rohtu jooma, wahel koort ja wabarna sahwiti. Tema
pidi kõige pehmema padja pääl magama ja ei toh-
tinud ial wäljamina, et ta ennasit mitte ei külmetaks.
Iga kårfitu see Tipe oli, wåga kårfitu ja tujuline.
Ja seesuguste tempude päåle tulutas Miilia suu-
rema osa omast pitkast elust åra.

Nüüd ehk hakkab juba mõni mõtlema ja küsi-
ma: mis sai Emiiliast ja tema seemnest? Seda
saate nüüd kohe kuulda.

Kui seeme kolm kuud potis oli olnud, hakkasiwad
wåikse wåikjashalja taimed lehetipud ilmuma. Emiilia
pani kohe joomallaasi otseti tema päåle ja hoidis
noort taimet kui last. See wåike kasulaps ei tarwi-
tanud rooga, waid ükssainult jooki, ja juua sai see
iga hommiku kõige selgemat hõluka wett. Poole
aasta pärast oli tema juba nii suur, et teda suure-
masse potti pidi pantama, ja kõise poole aasta pä-
rast oli see ligi kolm küünart pikk. Siis istutati
tema wålja pehmesse aia mulda tee lähedale. Tema
ümber tehti nii kauaks aed, kui ta weel hõrn oli
ja iga talw panti tubliste lund temale ümber, et
külma teda mitte åra ei külmetaks. Nõnda kaswis
mõne aastaga sest wåiksest seemnest kõige ilusam
suur puu. Jah, tema oli seesugune puu, mille sar-
nast enne Põhjalas mitte ei olnud nähtud. Ja ta

taswis wiimats nii tihedats ja suurets, et ka paar-
kümmed eite tema warjus wõiswad kohwi juua.
Tema õht oli nii mõjur, et terve ümberkaudne maa
sellest lehtas ja tema wili nii magus, et ka Ma-
rokko keisri laual waewalt paremat wõis olla. Pange
siis tähele, armsad lapsed, kes lilli ja puid armastab,
sellele matsawad nemad mitme wõrra kõik waewa tagasi.

Emiilia sai oma puu eest hoolitsedes hellaks ja
lahkels ka muude inimeste wast. Iga hommiku
ja õhtu palus tema, et tema Sumala lapsed wõiks
jääda ja kõige päewa tegi tema tööd. Ja sellepärast
jõi tema ka ise armsaks ja lahkels, nii et kõik teda
armastasiwad. Üks auus noormees soomis tema
seltfilasels saada ja tema ei tembutanud mitte kaua,
waid ütles: tule! ja nõnda sai neist mees ja naene.
Ja et nad üksteist armastasiwad ja ka ikka edaspidi
palusiwad ja tööd tegiwad ja auusaste elasiwad,
siis oliwad nemad ka õnnelised ja igapäewase leiwa
poolest ei polnud neil mitte tarwis mures olla, kuna
neil wõid ja leiba oli ja pühadeks weel praatigi.
Ja kui Emiilia õed Jilia ja Miilia ikka aast'
aastalt waesemaks läksiwad, siis kutsus neid Emiilia
enese juurde sinna majasse, kus nende ema enne oli
asunud. Ja kui Jilia ja Miilia nägiwad, kuis saäl
hääs järjes palwe ja töö waral elati, hakkasiwad
ka nemad ise paluma ja tööd tegema ja paniwad
wäga imeks, kuis nad fenni maani oliwad wõinud
nii mõistmata elada ja mill kombel tõsi õnne maa
pääle wõib kätte saada.

Nõnda läksivad aastad tasa mööda. Silia, Miilia ja Emiilia said aega mööda wana eitedeks, kes enamiste itka tanud pääs pidasivad ja sulle Emiilia lastele ja laste lastele nõelufiwad.

Kord kõndisin mina maanteed mööda ja jõudsin ta selle wäitse maja kohale. Egiptusemaa pääsule oli furnud, talu wanaema ta nõndasamuti ja Silia, Miilia ja Emiilia oliwad ise ta juba wanaks saanud. Aga puu, mille seemne pääsule oli toonud, oli itka ühte wiisi noor ja priske, ta lehtas nii ütle mata armsaste, ehk nüüd küll sügis oli ja õunad ta otsast kollased kui kulblehte wahelt heltasiwad. Siis tuli minu meelde looduse lõppemata noorus, kuna inimline wananeb ja laub ja Sumala igawene armastus, ehk küll inimeste meel muutub nagu tuul. Minu süda pehmenes murest ja rõõmusest, sest mina mõtlesin, kuis see puu weel sadasid aastaid saab elama, kui selle istutaja juba ammu mulla põue on läinud ja kuis Kõigewägewam ja tema tartus elama saab weel palju kauem, kui see puu, itka ja igaweste. Nii imeline oli selle kõige pääle mõelda ja mina nutsin peaaegu.

Aga kolm eite, tanud pääs, istusiwad puu all ja jõiwad kohwi. Nemad läksiwad mind enese juurde tulla ja mina nägin nende palge Sumala tartuse ja kindla lootuse pärast hellimat, nagu oleksiwad nemad mõelnud: mida sina nutad? Kas siis ta meie kutsuwad oleme, et meie wanaks oleme saanud ja et meie pääd hallid on ja et see puu saab kauem elama kui

meie? Ei, ei, armastagem aga Jumalat üle kõige ja oma ligimest kui iseennast, siis jäävad meie hinged nooreks. Kes nõnda teeb, saab selle puu sarnaseks: iga talve järele, kus lehed mure pärast pudenewad, tuleb uus kewade, kus lilled ja diid rõõmu pärast puhkewad. Ja mis siis, kui meie sureme? Ei meie koguniste suregi; parem osa meie olemisest ei sure, ei mõigi ial surra. Sest meie hinggi on selle puu sarnane: temalegi tuleb lühikese talve järele kadumata kewade.

Kui ma seda wanakeste palgedelt olin lugenud, kuulsin mina puust laulu, nagu oleks see tuhatwõrdne lindude koor. Kõll ei saanud mina selle laulu sõnadeft aru, ommeti mõisin mina tema mõtet seletada. Minu meeleft laulsiwad linnud järgmist wäitset laulu:

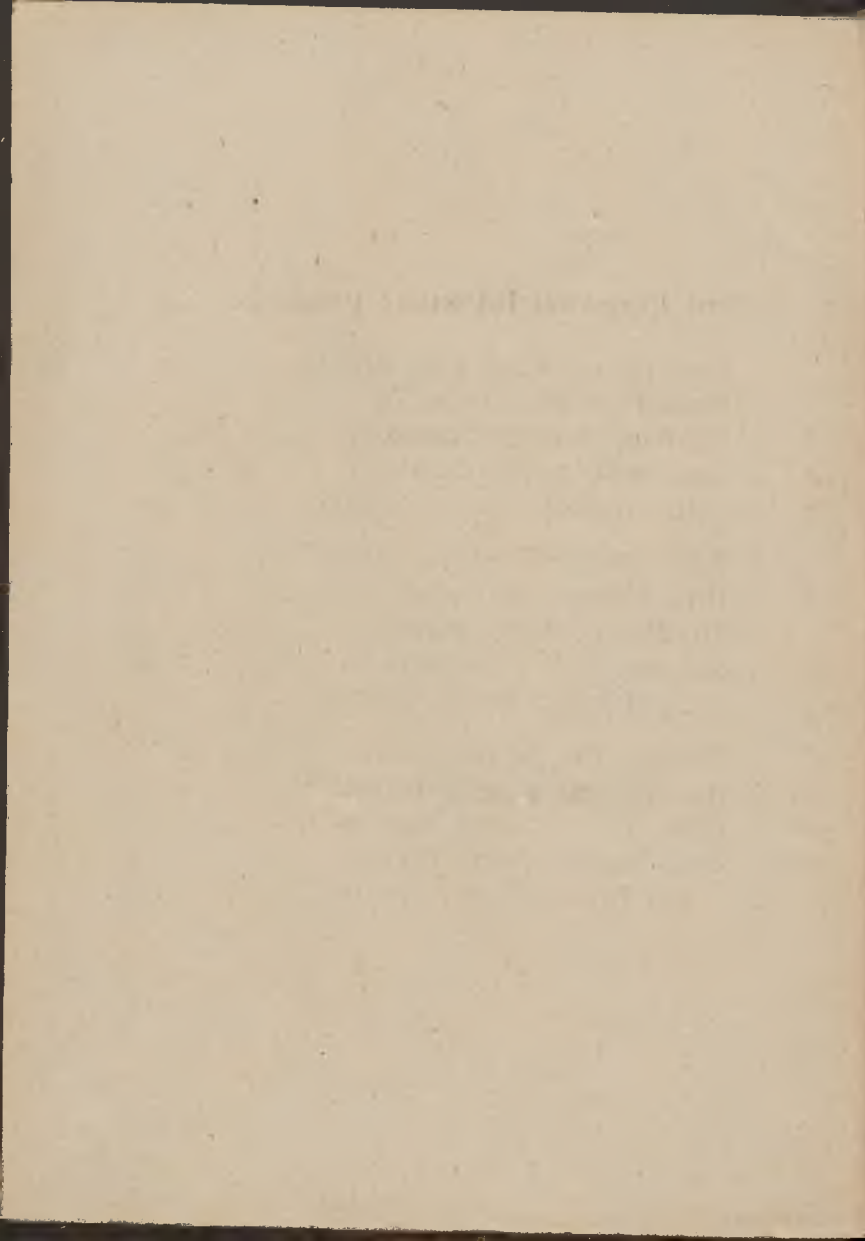
Sa Jõsland lapsi õnnista,
Kes tööd ja palwet teewad,
Neid kosuta ka armuga,
Kell hiuksed halliks jääwad.

Kui kewadel kannike puhkeb.

Kuis sulawat lund näed äkki sa,
Kaub kulla ja helmede ilu,
Nii ilma rõõm on kasteta,
Kui pouase päikse walu
Kui kewadel kannike puhkeb.

Kuid armastus, palwe, usk ja töö,
Need sihiwad elu sõudu,
Kui kohutab kole mure öö,
Nad wõitlejal' andwad jõudu —
Kui kewadel kannike puhkeb.

Me tööd siis Issand aidaku,
Nii kaua kui päewad kestwad,
Hääd seemet ta meil kaitsegu,
Tall' kiituseks foorid kostwad —
Kui kewadel kannike puhkeb.

S i l u:

	Sht.
1. Ülesse! (Laul, pildiga.)	94.
2. Mis laps peab armastama? (Laul.)	7
3. Refanut. (Pildiga.)	9
4. Parem tee	32
5. Wabadiku poeg Sammatist	36
6. Linnuseje hälli laul	50
7. Wäike Miff	51
8. Kemade. (Laul.)	69
9. Magujam kui magus	71
10. Egiptusemaa pääsuke	80
11. Kui kemadel kannike puhkeb. (Laul.)	93

